

วิถีชีวิตคนไทยยวนในจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง
ตำบลหนองยาวสูง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

โดย

นางสาวสายพิณ สุภา

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ
ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2552
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

วิถีชีวิตคนไทยยวนในจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง
ตำบลหนองยาวสูง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

โดย

นางสาวสายพิน สุภา

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ
ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2552
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE LIFE OF THAI - YAUN PEOPLE IN THE MURAL PAINTING, UBOSOTHA
WAT HNONG YAO SUNG, HNONG YAO SUNG SUBDISTRICT, SARABURI

By
Saipin Supa

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree
MASTER OF ARTS
Department of Art History
Graduate School
SILPAKORN UNIVERSITY
2009

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้การค้นคว้าอิสระเรื่อง “ วิถีชีวิตคนไทยยวน
ในจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง ตำบลหนองยาวสูง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ”
เสนอโดย นางสาวสายพิณ สุภา เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะตั้งกูร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์

คณะกรรมการตรวจสอบการค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.สันติ เล็กสุขุม)

...../...../.....

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์)

...../...../.....

50107315 : สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ

คำสำคัญ : จิตรกรรมวิถีชีวิตคนไทยยวน / จังหวัดสระบุรี

สายพิน สุภา : วิถีชีวิตคนไทยยวนในจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง ตำบลหนองยาวสูง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี. อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ : รศ.ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์. 48 หน้า.

การศึกษาในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับคนไทยยวนในจังหวัดสระบุรีจากเอกสารทางประวัติศาสตร์นำมาวิเคราะห์ภาพวิถีชีวิตคนไทยยวนในจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง และเปรียบเทียบกับภาพวิถีชีวิตชาวไทยยวนในจิตรกรรมฝาผนังที่เกี่ยวข้องและอยู่ในยุคสมัยเดียวกันตามความจำเป็นเช่น จิตรกรรมฝาผนังที่วัดหนองโนเหนือ ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 บท ตามลำดับดังนี้ บทนำ ความเป็นมาของคนไทยยวนในจังหวัดสระบุรี ประวัติวัดหนองยาวสูง และงานจิตรกรรม ภาพวิถีชีวิตคนไทยยวนในจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง และบทสรุป ซึ่งผลการศึกษาพบว่าจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูงในครั้งนี้ได้พบเห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมประเพณีที่ถูกถ่ายทอดในงานจิตรกรรมที่แสดงให้เห็นความเป็นอยู่ของคนไทยยวนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องจากการศึกษาด้านเอกสารทางประวัติศาสตร์ ที่ได้พบหลักฐานการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนไทยยวนอันเป็นผลมาจากการสงครามในช่วงในสมัยกรุงธนบุรี - สมัยต้นรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และยังคงสืบทอดหลงเหลือมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 3

โดยคนไทยยวนนี้เหล่านี้ยังมีวัฒนธรรมที่เป็นของตนเอง อันได้แก่ การแต่งกาย ที่ยังเหมือนคนล้านนา ไว้อย่างเคร่งครัด ต่อมาได้มีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับชุมชนภาคกลางซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิมของสระบุรี ความเคร่งครัดในวิถีชีวิตของคนไทยยวนจึงลดน้อยลง แต่ยังคงเหลือหลักฐานให้เราศึกษาได้จากภาพจิตรกรรมแห่งนี้

ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2552

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ.....

50107315 : MAJOR : ART HISTORY

KEY WORDS : THAI - YUAN LIFE ON MURAL / SARABURI PROVINCE.

SAIPIN SUPA : THE LIFE OF THAI - YAUN PEOPLE IN THE MURAL PAINTING,
UBOSOTHA WAT HNONG YAO SUNG, HNONG YAO SUNG SUBDISTRICT, SARABURI.
INDEPENDENT STUDY ADVISOR : ASSOC. PROF. SAKCHAI SAISINGHA, Ph.D. 48 pp.

The objective of this research is to study the history of Thai-Yuan in Saraburi province from the historical evidences for doing an analysis and comparing Thai-Yuan lifestyle in the mural inside the Ubosoth of Wat Nhong Yao Soong with the others murals in the same period as viz the mural of Wat Nhong No Nheu Tambol Nhong No Meung district, Saraburi province. The contents of this research are divided into 4 units as follows: first, the introduction. Second, the background of Thai-Yuan in Saraburi province. Third, the history of Wat Nhong Yao Soong and mural which reflects Thai-Yuan life in this temple and lastly, the conclusion. The results are found that the mural of Wat Nhong Yao Soong obviously shows the way of life, culture and tradition of Thai-Yuan.

The unique style of Thai-Yuan, such as the costumes and the buildings which is close to Lanna. They conform to the historical evidences that indicate the settlement of Thai-Yuan because of the war in Thonburi period - the early Rattanakosin period (the reign of king Rama I). And continues to the reign of king Rama IV, when the culture of central community who is the original community in Saraburi, influences more. So Thai-Yuan lifestyle decreases continuously.

Department of Art History Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2009

Student's signature

Independent Study Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้ได้รับการสนับสนุน ให้ข้อเสนอแนะรวมทั้งกำลังใจจากบุคคลหลายท่าน จึงทำให้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี โดยเฉพาะอาจารย์ที่ปรึกษาผู้ควบคุมการค้นคว้าอิสระ คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ชัย สายสิงห์ ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งท่านได้เสียสละเวลาแนะนำให้คำปรึกษา และแก้ไขข้อบกพร่องในทุกขั้นตอนอย่างใกล้ชิด และขอขอบคุณอาจารย์ในภาควิชาประวัติศาสตร์ทุก ๆ ท่านที่ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ต่าง ๆ ให้กับผู้เขียนและเพื่อนได้นำแนวคิดและความรู้นั้นมาประยุกต์และปรับใช้ในงานวิชาการและในด้านชีวิตประจำวัน จึงใคร่ขอขอบคุณทุกท่านมาในโอกาสนี้

พร้อมกันนี้ผู้เขียนขอขอบคุณเจ้าอาวาสวัดหนองยาวสูง และวัดหนองโนเหนือ ที่ท่านได้ให้ความร่วมมือเอื้อเฟื้อข้อมูลประวัติวัดและชุมชนคนไทยยวน อีกทั้งยังอำนวยความสะดวกในการบันทึกภาพจิตรกรรมภายในพระอุโบสถเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ต้องขอขอบคุณเพื่อนที่ให้คำแนะนำและให้คำปรึกษา รวมทั้งเป็นกำลังใจในการทำงานครั้งนี้ ได้แก่ นางสาวทิพวัลย์ แสงสุข นางสาวลักษณา จริตกล้า นายณรินทร์ ยืนทน และเพื่อน ๆ ร่วมรุ่นวิชาเอกประวัติศาสตร์ศิลปะ ภาคพิเศษทุกท่านที่ไม่ได้เอ่ยนามในที่นี้ด้วย

อนึ่งบุคคลผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จทั้งหมด คือ บิดามารดาผู้คอยให้กำลังใจ และสนับสนุนด้านทุนทรัพย์มาโดยตลอด ผู้เขียนจึงขอขอบพระคุณด้วยความรักและเคารพมา ณ ที่นี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
สมมติฐานในการศึกษา	2
ขอบเขตการศึกษา.....	2
วิธีการศึกษา.....	3
แหล่งข้อมูล	3
2 ความเป็นมาของคนไทยยวนในจังหวัดสระบุรี ประวัติวัดหนองยาวสูง และงานจิตรกรรม	4
ประวัติความเป็นมาของคนไทยยวน.....	4
ชื่อและความหมายของคำว่า “ยวน”	4
ความเป็นมาของชาวไทยยวน	5
คนไทยยวนในภาคกลาง.....	7
ความเป็นมาของชาวไทยยวนในจังหวัดสระบุรี	8
ประวัติวัดหนองยาวสูงและงานจิตรกรรม.....	11
ประวัติวัดหนองยาวสูง	11
การกำหนดอายุ.....	12
รูปแบบและเรื่องราวของภาพจิตรกรรม	13
3 ภาพวิถีชีวิตคนไทยยวนในจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง	14
การแต่งกาย	14
การแต่งกายของผู้ชายไทยยวน	14

บทที่	หน้า
การแต่งกายของผู้หญิงชาวไทยยวน	16
ลักษณะอาคารบ้านเรือน	18
ประวัติวัดหนองโนเหนือและงานจิตรกรรม	19
เปรียบเทียบงานจิตรกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีของคนไทยยวนของ วัดหนองโนเหนือกับจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง..	20
เปรียบเทียบจิตรกรรมด้านวัฒนธรรมการแต่งกาย	20
เปรียบเทียบจิตรกรรมลักษณะบ้านเรือน	20
4 บทสรุป	22
การแต่งกาย	22
การแต่งกายของผู้ชายไทยยวน	23
ลักษณะอาคารบ้านเรือน	24
เปรียบเทียบลักษณะจิตรกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีของคนไทยยวนของ วัดหนองโนเหนือกับจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง..	24
บรรณานุกรม	45
ประวัติผู้วิจัย	48

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	พระอุโบสถวัดหนองยาวสูง ด้านทิศตะวันออก.....	26
2	หน้าบันเป็นไม้จำหลักของพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง ด้านทิศตะวันออก	27
3	หน้าบันเป็นไม้จำหลักของพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง ด้านทิศตะวันตก	28
4	ใบเสมาเป็นหินทรายจำหลักรอบๆ พระอุโบสถของพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง	29
5	ภาพจิตรกรรมเรื่องรามเกียรติ์ ตอนพระรามประหารทศกัณฐ์.....	30
6	ภาพชาวบ้านผู้ชายไทยยวนนุ่งผ้าโดยยกผ้านุ่งเพื่อให้เห็นลายสักที่ขา.....	31
7	ภาพชาวบ้านช่วยกันทำคลอดเด็ก และมีหญิงไทยยวนสองนางประกอบในภาพ	32
8	ภาพหญิงไทยยวนประกอบในฉากการคลอดลูก แต่งกายแบบล้านนา	33
9	ผ้าขึ้นไคจกลายของกลุ่มไทยยวนเส้าไห้	34
10	ผ้าขึ้นไค จกลายของกลุ่มไทยยวนราชบุรี	35
11	จิตรกรรมเรื่องพระเวสสันดรชาดกตอนกัณฐ์ชูชก.....	36
12	ตัวอย่างผ้าขึ้นชาวเหนือ ของชาวไทยยวน	37
13	ภาพหญิงไทยยวนนุ่งขึ้นชาวเหนือ ฉากต้นกัลปพฤกษ์.....	38
14	ภาพแสดงเรือนชาวไทยยวนที่เป็นเรือนไทยภาคกลางแล้ว	39
15	ภาพแสดงเรือนชาวไทยยวนที่มีกาแล	40
16	จิตรกรรมเรื่องพระเวสสันดรชาดกกัณฐ์ชูชก	41
17	จิตรกรรมเรื่องพระเวสสันดรชาดกตอนกัณฐ์ชูชก.....	42
18	จิตรกรรมเรื่องพระเวสสันดรชาดกกัณฐ์ชูชก	43
19	ภาพแสดงเรือนชาวไทยยวนที่มีกาแล	44

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คนไทยยวน หรือไทยโยนก เป็นชื่อเรียกกลุ่มคนเชื้อชาติไทย-ล้านนา กลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสระบุรี ซึ่งจากการศึกษาด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองสระบุรี ได้พบหลักฐานการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนไทยยวนเริ่มขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี - สมัยต้นรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์¹ คนไทยยวนกลุ่มนี้อพยพมาจากเมืองโยนก เชียงแสน (ปัจจุบันเป็นอำเภอเชียงแสนซึ่งอยู่ในจังหวัดเชียงราย)

โดยกลุ่มไทยยวนนี้มีอยู่ครบทุกอำเภอในจังหวัดสระบุรี คนเหล่านี้ยังมีวัฒนธรรมที่เป็นของตนเอง เช่น ภาษาพูด การแต่งกาย และประเพณีบางอย่างเหมือนคนล้านนาอยู่² และได้มีการบันทึกเรื่องราว สภาพชีวิตความเป็นอยู่ในสมัยนั้นสอดแทรกไว้ในภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัดในชุมชน เช่น ที่วัดหนองยาวสูง ตำบลหนองยาว อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรีก็เป็นวัดหนึ่งที่มีภาพจิตรกรรมที่แสดงความเป็นอยู่ของคนไทยยวน และสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมของคนไทยยวนในสมัยก่อนได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาเกี่ยวกับงานจิตรกรรมวัดหนองยาวสูง จังหวัดสระบุรี ที่ผ่านมา เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์ในแง่มุมมองของสาขาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ ซึ่งเน้นศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านรวมทั้งวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมที่ปรากฏในจิตรกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 และ 5

จากวิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ประจำปีการศึกษา 2529 ของพัชรินทร์ ศุขประมุข ทำการศึกษาเรื่อง “ชีวิตชาวบ้านในงานจิตรกรรมฝาผนัง จังหวัดสระบุรี” เพื่อสำรวจและบันทึกข้อมูลจิตรกรรม อันได้แก่ วัดจันทบุรี วัดสมุหประดิษฐาราม อำเภอเสนาให้ วัดหนองยาวสูงและวัดหนองโนเหนือ อำเภอเมือง การศึกษาดังกล่าวทำให้ทราบถึง

¹ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 (พระนคร : คุรุสภา, 2503), 308-310.

² สงวน โชติสุขรัตน์, ไทยยวน-คนเมือง (พระนคร : โอเดียนสโตร์, 2512), 197.

สภาพการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน การแต่งกาย การทำมาหากิน และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในภาพรวมในสมัยรัชกาลที่ 4 – 5

จากการศึกษาจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูงในครั้งนี้คาดหวังว่าจะเห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมประเพณีที่ถูกถ่ายทอดในงานจิตรกรรมที่แสดงให้เห็นความเป็นอยู่ของคนไทยยวน โดยจะนำความรู้จากการศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ภาพจิตรกรรมฝาผนังร่วมกับวิธีการทางประวัติศาสตร์ศิลปะ เพื่อให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับคนไทยยวนในจังหวัดสระบุรี จากเอกสารทางประวัติศาสตร์นำมาวิเคราะห์ภาพวิถีชีวิตคนไทยยวนในจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ เรื่องราว รูปแบบและเทคนิคการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง

สมมติฐานในการศึกษา

จิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูงเป็นภาพวิถีชีวิตที่สะท้อนสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยยวนในจังหวัดสระบุรีอันเป็นหลักฐานสำคัญที่สอดคล้องกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์

ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาวิเคราะห์เรื่องราวของภาพวิถีชีวิตชาวไทยยวนในจิตรกรรมฝาผนังวัดหนองยาวสูง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี และดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ร่วมกับหลักฐานด้านเอกสารสมัยทางประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยยวนในจังหวัดสระบุรี และเปรียบเทียบกับภาพวิถีชีวิตชาวไทยยวนในจิตรกรรมฝาผนังที่เกี่ยวข้องและอยู่ในยุคสมัยเดียวกันตามความจำเป็นเช่น จิตรกรรมฝาผนังที่วัดหนองโนเหนือ ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

วิธีการศึกษา

ดำเนินการวิจัยแบบพรรณนา ในเนื้อหาที่เกี่ยวกับลักษณะของภาพจิตรกรรม อาทิ องค์ประกอบภาพ การลำดับภาพและเนื้อหาของจิตรกรรมในแต่ละห้องภาพ และการใช้วิธีวิเคราะห์ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษา ตีความหมาย แนวความคิดและคติที่มาในการเขียนภาพ

แหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ข้อมูลทางด้านเอกสาร เป็นการศึกษาใน ส่วนของการรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร ได้แก่ พงศาวดาร วรรณกรรม และการศึกษาด้านวิชาการที่ ผ่านมา เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลอ้างอิง และข้อมูลภาคสนาม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ข้อมูลทางด้านเอกสาร

1. หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ
 2. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
 3. งานอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังและประติมากรรมติดที่ กองโบราณคดี กรมศิลปากร
- ข้อมูลภาคสนาม

1. วัดหนองยาวสูง ตำบลหนองยาว อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี
2. วัดอื่น ๆ ที่มีอายุภาพจิตรกรรมที่มีอายุใกล้เคียงกัน เช่นวัดหนองโนเหนือ ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

บทที่ 2

ความเป็นมาของคนไทยยวนในจังหวัดสระบุรี ประวัติวัดหนองยาวสูงและงานจิตรกรรม

ประวัติความเป็นมาของคนไทยยวน

1. ชื่อและความหมายของคำว่า “ยวน” เกี่ยวกับชื่อและความหมายของคำว่า “ยวน” ถ้าเป็นคำกริยาก็คงหมายถึง “ยั่ว, ล่อ, ชวนให้เกิดความเพลิดเพลิน, ยินดี” หากแต่ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายอีกนัยหนึ่งไว้ว่า “ยวน” ชื่อชนชาติกรีก, ชาวอินเดียเรียกเพี้ยนมาจากคำว่า Ionia”, เป็นชื่อที่ใช้เรียกชาวไทยทางล้านนาว่า ไทยยวนเพี้ยนเป็นเยวณะ โยน หรือ โยนกก็มี

วิลเลียม คลิฟตัน ด็อดด์ (William Clifton Dodd) หมอสอนศาสนาชาวอเมริกันซึ่งเคยอยู่ประจำที่เชียงใหม่ ถึง 33 ปี (พ.ศ. 2429-2461) ได้กล่าวถึงคนยวนเอาไว้ว่า

คำว่า ยวน หาใช่ชื่อใหม่ เป็นชื่อที่ชนชาวถิ่นใกล้เคียงโดยรอบตั้งแต่ดึกดำบรรพ์มาแล้ว.....ตามตำนานของแคว้นยวนหรือกะเหรี่ยงซึ่งข้าพเจ้าได้อ่านพบนั้นกล่าวว่า ราวต้นพุทธกาลชราชาติอ้ายลาวซึ่งอยู่ในเมืองไทยน้อยใหญ่นี้ ได้สู้รบกับพวกกะเหรี่ยงจนสลัดอำนาจออกได้ และได้เป็นใหญ่ และตั้งแต่นั้นมาก็เลยชื่อยวน.....นายฮัลเลตกล่าวว่ามีพม่าก็ยังเรียกดินแดนแห่งแม่น้ำสาละวิน ว่ายวน.....และคำว่ายวนนี้ก็ใช้ในถิ่นเหล่านี้¹

สงวน โชติสุขรัตน์ ได้กล่าวถึงชื่อไทยยวน หรือไทยโยน ว่ามาจากคำ “โยนก” ซึ่งเป็นชื่อของอาณาจักรโยนก จึงใช้เรียกชื่อคนในอาณาจักรนี้ว่า ชาวโยนก นั่นเอง²

¹ วิลเลียม คลิฟตัน ด็อดด์, ไทย (กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2505), 157.

² สงวน โชติสุขรัตน์, ไทยยวน-คนเมือง (พระนคร : โอเดียนสโตร์, 2512), 114.

ดังนั้น “ยวน” จึงเป็นชื่อเรียกของกลุ่มคนของชาวภาคเหนือในอดีตซึ่งนอกเหนือจากคำว่า ไทยล้านนา พายัพ คนเมือง และมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับอาณาจักรโยนกอันเป็นอาณาจักรโบราณ โดยเรียกคนในอาณาจักรนี้ว่า ชาวโยนก ในปัจจุบันไม่นิยมเรียกเรียกชาวเหนือว่า คนยวน แต่มักจะใช้เรียกผู้ที่พูดภาษาไทยถิ่นเหนือในภาคกลางว่าว่า คนยวน³

2. ความเป็นมาของชาวไทยยวน

2.1 สมัยก่อนอาณาจักรล้านนา หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยยวนหรือชาวโยนกนั้นไม่มีประวัติที่ชัดเจน เช่นเดียวกับประวัติศาสตร์การก่อตั้งอาณาจักรของชนชาติไทย ชาวยวนเป็นคนไทยกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาสู่แหลมอินโดจีน แล้วมาตั้งหลักแหล่งอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งเป็นดินแดนที่มีผู้คนอาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และต่อมาก็ได้ขยายชุมชนใหญ่ขึ้น โดยเฉพาะบริเวณตามหุบเขาที่ราบลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงราย ที่สำคัญได้แก่ที่ราบลุ่มแม่น้ำอิงซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดเชียงราย แม่น้ำลาว และแม่น้ำกก บริเวณที่ราบลุ่มดังกล่าวนี้ปรากฏว่ามีหลักฐานทางโบราณคดีอยู่หลายแห่งว่าเป็นสภาพเมืองโบราณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณลุ่มน้ำกก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มีลักษณะเป็นกลุ่มเมืองโบราณที่หนาแน่นมาก⁴

การเข้ามาอยู่ของชาวไทยกลุ่มนี้คงได้มีการผสมผสานกันกับชนพื้นเมือง และมีความเป็นอยู่ที่สันติจนก่อให้เกิดการเป็นอาณาจักรขึ้นมาและชาวไทยยวนยังได้นำวัฒนธรรมภาษา และขนบธรรมเนียมประเพณีเข้ามาใช้ในล้านนา ซึ่งก็มีความคล้ายคลึงกับคนไทยกลุ่มอื่น ๆ ที่อยู่ต่างถิ่น เช่นไทยสิบสองพันนา (ไทยลื้อ)⁵ แสดงว่าเคยมีความสัมพันธ์กันทางสังคมและวัฒนธรรมกันมา

³ เสน่ห์ ชาวขมิ้น, “ภาษาไทยยวนที่ตำบลท่าช้าง อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี” (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2531), 30.

⁴ ศรีศักร วัลลิโภดม, “โยนก,” วารสารเมืองโบราณ, 2, 3 (เมษายน-มิถุนายน 2519) : 47-49.

⁵ สุจิตต์ วงษ์เทศ, คนไทยไม่ได้มาจากไหน (กรุงเทพฯ : เจ้าพระยา, 2527), 99.

โดยก่อนที่พระเจ้ายมราชจะสถาปนาอาณาจักรล้านนาเมื่อ พุทธศักราช 1839 ดินแดนภาคเหนือมีแคว้นน้อยใหญ่ที่มีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง 5 แคว้น คือ แคว้นโยนก แคว้นพะเยา แคว้นหริภุญไชย เมืองน่าน และเมืองแพร่⁶ ก่อนที่จะมีแคว้นและเมืองเหล่านี้ก็มีกลุ่มชนพื้นเมืองอาศัยอยู่เหล่ากระจัดกระจายเป็นอิสระแก่กันโดยมีหัวหน้าหรือกษัตริย์ปกครอง

ในพงศาวดารโยนกได้กล่าวถึงการเข้ามาของคนไทย เมื่อมีอำนาจเหนือคนพื้นเมือง จึงได้ก่อตั้งอาณาจักรโยนกนาครพันธินขึ้นโดยพระเจ้าสิงหนวัติ มีศูนย์กลางการปกครองอยู่เมืองเชียงแสน และมีกษัตริย์ปกครองสืบต่อมาหลายพระองค์ ต่อมาก็ประสบภัยธรรมชาติ บ้านเมืองล่มจมเสียหาย

ส่วนตำนานเมืองเชียงใหม่ ก็กล่าวถึงการเข้ามาของชนชาติหนึ่งที่มาอยู่ทางทิศเหนือของลำพูน-ลำปาง บริเวณรอยต่อระหว่างประเทศพม่า ไทย ลาว ปัจจุบัน กล่าวว่ามีกษัตริย์องค์แรกเสด็จลงมาจากรัศมีพร้อมด้วยบริวาร 1,000 คน มาเพื่อปกครองชนชาติอื่น ๆ ทรงพระนามว่า พระเจ้าลาวจักรเทวราช (ลาวจกราช) ทรงสร้างเมืองหิรัญนครเงินยาง (เมืองเชียงราว) และมีกษัตริย์ปกครองสืบต่อมาหลายพระองค์โดยใช้คำว่า “ลาว” นำหน้าพระนาม เช่น ลาวเจือง (พญาเจิง) ลาวเมง เป็นต้น

พระยามังรายก็สืบเชื้อสายลาวจกราชเช่นกัน ดร.ฮันส์ เพนธ์ ได้สันนิษฐานว่า ปฐมกษัตริย์ลาวและผู้ติดตามนั้นคงเป็นกลุ่มไทยกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในดินแดนของชาวลัวะในภาคเหนือสุดของประเทศไทย เมื่อประมาณ พ.ศ. 1600-1700⁷ ต่อมาก็เรียกคนไทยในเชียงแสน เชียงใหม่ ลำพูน ว่า โยน ยวน หรือยูนนั่นเอง

2.2 สมัยอาณาจักรล้านนา ดินแดนภาคเหนือ 8 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน พะเยา น่าน และแม่ฮ่องสอน เคยเป็นอาณาจักรล้านนามาก่อน โดยการสถาปนาของพระยามังรายซึ่งขึ้นเสวยราชย์ที่เมืองเชียงราวเมื่อปี พ.ศ.1804⁸ ราชวงศ์ลาวจกราชต่อจากลาวเมง นับเป็นองค์ที่ 25 ต่อมาก็ย้ายราชธานีไปอยู่ที่เชียงรายได้เมื่อปี พ.ศ.1805 และมีอำนาจเหนือเมืองอื่น ๆ ในภาคเหนือ เช่น ลำพูน (แคว้นหริภุญไชย) เชียงของ ลำปาง เป็นต้น ต่อมาทรงสร้างเมืองใหม่อีกแห่ง คือ นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ หรือเมืองเชียงใหม่ในปีพ.ศ. 1839

⁶ กรรณิการ์ วิมลเกษม, อักษรฝักขามที่พบในศิลาจารึกภาคเหนือ (กรุงเทพฯ : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2526), 6-9.

⁷ ฮันส์ เพนธ์, “ความเป็นมาของล้านนาไทย,” ใน ล้านนาอนุสรณ์ พระราชพิธีเปิดพระบรมราชานุสรณ์สามกษัตริย์ (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2526), 10-11.

⁸ เรื่องเดียวกัน, 13.

พอลถึงสมัยพระเจ้าผายู พ.ศ.1882 จึงย้ายราชธานีมาอยู่ที่เชียงใหม่และเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนาที่มีความเจริญรุ่งเรืองในทุก ๆ ด้าน จนกระทั่งพม่าสมัยพระเจ้าบุเรงนองได้แผ่ขยายอำนาจครอบคลุมล้านนาและตกเป็นประเทศราชของพม่าเมื่อปีพ.ศ.2101 พระเจ้าตากสินพระยาจักรี และพระยาสุรสีห์ สามารถตีเมืองเชียงใหม่คืนจากพม่าได้ในปีพ.ศ. 2347⁹

ต่อมาได้เป็นประเทศราชของกรุงรัตนโกสินทร์ โดยทางกรุงเทพฯ ได้ส่งข้าหลวงมาประจำที่เชียงใหม่และต่อมาเมื่อมีการปฏิรูปการปกครองเมื่อปีพ.ศ.2535 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยกเลิกรัฐาณะเมืองประเทศราช แล้วโปรดให้รวมหัวเมืองเหนือเป็นมณฑลลาวเฉียง หรือมณฑลพายัพ¹⁰ จึงนับว่าล้านนาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรไทยอย่างสมบูรณ์

3. คนไทยยวนในภาคกลาง ชาวไทยยวนในล้านนาถูกกวาดต้อนไปสู่ถิ่นต่าง ๆ หลายครั้งตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นมา ทั้งนี้เนื่องจากผลของสงคราม คนไทยยวนบางส่วนจึงต้องกระจัดกระจายไปยังที่ต่าง ๆ ในระยะเวลาที่ต่างกัน พ.ศ. 2068¹¹ สมเด็จพระชัยราชาธิราชยกทัพหลวงขึ้นไปตีเชียงใหม่โดยให้พระยาพิษณุโลกเป็นแม่ทัพ แต่ไม่สำเร็จ ปี พ.ศ. 2069 จึงยกไปอีกครั้งจึงสำเร็จ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชตีทัพเชียงใหม่แตก ได้เชลยทั้ง พม่ามอญลาวเชียงใหม่ (ยวน)¹²

พ.ศ. 2203 สมเด็จพระนารายณ์มหาราช โปรดให้พระยาสีหราชเดโชเป็นทัพหน้าขึ้นไปตีเชียงใหม่ ส่วนสมเด็จพระนารายณ์ยกทัพไปประทับที่พิษณุโลก ตีได้เมืองลำปาง และหัวเมืองอื่น ๆ ต่อมาปี พ.ศ.2205 โปรดให้เจ้าพระยาโกษาธิบดีเป็นทัพหน้า สมเด็จพระนารายณ์ยกทัพหลวงติดตามมาตีเชียงใหม่ ตีได้ลำปาง ลำพูน และเชียงใหม่ กลับอยุธยากวาดต้อนครอบครัวทรัพย์สินสิ่งของลงมาด้วยเป็นจำนวนมาก¹³

⁹ เรื่องเดียวกัน, 23.

¹⁰ นคร พันธุ์ณรงค์, ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพิษณุโลก, 2526), 305.

¹¹ ถนอม อานามวัฒน์ และคณะ, ประวัติศาสตร์ไทย ยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงสิ้นอยุธยา (กรุงเทพฯ : ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2528), 147.

¹² เรื่องเดียวกัน, 530-532..

¹³ กรมศิลปากร, พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 2 (กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, 2516), 100-101.

การกวาดต้อนครอบครัวเขลยชาวล้านนา (ไทยยวน) สมัยกรุงศรีอยุธยาในแต่ละครั้ง ก็โปรดให้ไปอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ แต่บางครั้งในพงศาวดารไม่ได้ระบุไว้ ทราบได้เพียงว่ากวาดต้อนมา จึงสันนิษฐานว่าน่าจะอยู่ในอยุธยาหรือใกล้เคียง หรือบริเวณที่รกร้างว่างเปล่าหรือนำไปรวมกับเขลยที่ถูกกวาดต้อนมาแต่เดิมก็เป็นได้

พ.ศ. 2347 สมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้โปรดฯ ให้กรมหลวงเทพหริรักษ์ พระยายมราชนำกองทัพไปขับไล่พม่าออกจากเมืองเชียงใหม่ เมื่อได้ชัยชนะแล้ว ก็รวบรวมชาวเชียงใหม่ได้ 23,000 ครอบครัว แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ส่วนหนึ่งให้ไปอยู่ที่เชียงใหม่ ลำปาง น่าน เวียงจันทร์ และอีกส่วนถวายเป็นมา ณ กรุงเทพฯ โปรดฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่สระบุรีบ้าง และแบ่งไปอยู่ราชบุรีบ้าง¹⁴

4. ความเป็นมาของชาวไทยยวนในจังหวัดสระบุรี ในจังหวัดสระบุรี เป็นจังหวัดที่มีประวัติและวัฒนธรรมที่ยาวนานมาตั้งแต่สมัยทวารวดี โดยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมทรงเสด็จมาตั้งเมืองสระบุรีไว้ดังนี้

“ท้องถื่นอันเป็นเขตจังหวัดสระบุรี แต่โบราณเมื่อขอมยังเป็นใหญ่อยู่ในประเทศนี้ สระบุรีเคยเป็นดินแดนที่ขอมเดินผ่านไปมาติดต่อกับราชธานีที่นครหลวง เมืองสระบุรีเห็นจะเป็นเมืองที่ตั้งต่อเมื่อไทยได้ประเทศนี้จากขอมแล้ว และตั้งขึ้นเป็นเมืองอย่างทางการนั้นเห็นจะราว พ.ศ. 2092 ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ซึ่งทรงตั้งขึ้นเพื่อรวบรวมผู้คนไว้ช่วยป้องกันศัตรูจากพม่า เมืองที่ตั้งครั้งนั้นกำหนดแต่เขตแดน มิได้สร้างบริเวณเมือง ผู้รังตั้งจวนที่ไหนก็ชื่อว่าเมืองอยู่ตรงนั้น”¹⁵

ดังจะเห็นได้ว่าเมืองสระบุรีในสมัยอยุธยาเป็นเพียงหัวเมืองชั้นจัตวาครอบนอกกรุงศรีอยุธยา ใช้เป็นที่รวบรวมผู้คนเพื่อจะได้เรียกระดมพลมารักษามรดกที่เพียงเท่านั้น

จังหวัดสระบุรี มีประชากรหลายเชื้อชาติ เช่นไทยยวน ไทยพวน และลาว เป็นต้น โดยเป็นกลุ่มคนที่อพยพมาจากเมืองหลวงพระบาง เมืองเวียงจันทน์และเชียงใหม่ อันเป็นผลมาจากการสงครามในช่วงสมัยกรุงธนบุรี ถึงสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทำให้เมืองสระบุรีมีผู้คนอยู่อาศัย โดยเหตุการณ์สงครามที่ทำให้มีคนลาวและชาวไทยยวนเชียงใหม่ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นี้ มีดังนี้คือ

¹⁴ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 (พระนคร : คุรุสภา, 2503), 127.

¹⁵ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, เที่ยวตามทางรถไฟ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์, 2509. พิมพ์เป็นอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ รองอำมาตย์โท ขุนสมานมธุรส), 90-92.

พ.ศ. 2314 พระเจ้าสุริยวงศ์แห่งนครหลวงพระบาง มีเรื่องวิวาทกับพระเจ้าสิริบุญสารแห่งนครเวียงจันทน์ พระเจ้าสุริยวงศ์ยกทัพกลับไปล้อมนครเวียงจันทน์ นานถึงสองเดือน พระเจ้าสิริบุญสารส่งสาส์นไปยังพม่าที่นครเชียงใหม่ ให้ยกทัพมาช่วยตีทัพนครหลวงพระบาง พระเจ้าสุริยวงศ์ทรงทราบเรื่องจึงเจรจาขอเป็นไมตรีกับพม่า เหตุการณ์ครั้งนั้นชาวเวียงจันทน์เกรงว่าจะเกิดศึกครั้งใหญ่ จึงพากันอพยพมายังเมืองนครราชสีมา สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดฯ ให้ชาวลาวเหล่านี้มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองสระบุรี¹⁶

พ.ศ. 2322 เรื่องก่อนนี้มีอยู่ว่าพระวอกับพระตาผิดใจกับพระเจ้าสิริบุญสารพระวอกับพระตาจึงพาไพร่พลหนีมาเรื่อย ๆ พระเจ้าสิริบุญสารก็ตามมารบจนพระตาตาย พระวอพาไพร่พลมายังบ้านดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2319 พระเจ้าสิริบุญสารให้พระยาสุโข ยกทัพมาตีและฆ่าพระวอตาย ทหารของพระวอที่เหลือมีหนังสือขอความช่วยเหลือมายังเจ้าเมืองนครราชสีมา เจ้าเมืองนครราชสีมาให้นำหนังสือกราบทูลมายังสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงทราบว่าพระเจ้าสิริบุญสารฆ่าพระวอ ฟังพระบรมโพนธิสมภารในแผ่นดินของพระองค์ พ.ศ. 2321 ได้ทรงมอบให้เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก และเจ้าพระยาสุรสีห์นำทัพไปตีนครเวียงจันทน์ และยึดนครเวียงจันทน์ไว้ได้ ในคราวนั้นได้กวาดต้อนชาวเวียงจันทน์มาจำนวนมาก รวมทั้งนำพระราชบุตรของพระเจ้าสิริบุญสารมาด้วย พร้อมกับอัญเชิญพระแก้วมรกตและพระบางมาถึงเมืองสระบุรีเมื่อเดือน 4 ปีกุน เอกจุลศักราช 1151 (พ.ศ. 2322)¹⁷ ได้ครอบครวัลาวทรงดำ ครอบครวัลาวเวียง ลาวทรงดำลงมาถึงกรุงในเดือนยี่ ปีกุน เอกศกนั้น ลาวทรงดำนั้นโปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เพชรบุรี ลาวเมือง (ลาวเวียงจันทน์) ลาวหัวเมืองปากโขงตะวันออกก็โปรดให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองสระบุรีบ้าง เมืองราชบุรี ตามหัวเมืองตะวันตกบ้าง อยู่ที่เมืองจันทบุรีบ้าง ก็มีเชื้อสายมาจนทุกวันนี้¹⁸

ในจุลศักราช 1151 ปีกุน เอกศก (พุทธศักราช 2322) พระยาเดโช อพยพครอบครวัหนไปอยู่แดนเมืองยวน กองทัพสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกและเจ้าพระยาสุรสีห์พิชิตญวณราช ตีเมืองล้านช้างได้แล้ว ก็ได้ให้ให้กองทัพเมืองหลวงพระบางไปตีเมืองทันต์ เมืองนี้เป็นลาวทรงดำอยู่ริมเขตรแดนเมืองญวน ได้ครอบครวัลาวทรงดำลงมาเป็นอันมาก พาครอบครวัลาวเวียง ลาวทรงดำลงมาถึงกรุงในเดือนยี่ ปีกุน เอกศกนั้น ลาวทรงดำนั้นโปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เพชรบุรี ลาว

¹⁶ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, เที่ยวตามทางรถไฟ, 277.

¹⁷ หม่อมราชวงศ์แสงโสม เกษมศรี และ วิมล พงศ์พิพัฒน์, ประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2325 – 2394), พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2523), 107.

¹⁸ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1, 38.

เมือง ลาวหัวเมืองปากโขงตะวันออกก็โปรดให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองสระบุรีบ้าง เมืองราชบุรี ตามหัวเมืองตะวันตกบ้าง อยู่ที่เมืองจันทบุรีบ้าง ก็มีเชื้อสายมาจนทุกวันนี้¹⁹

พ.ศ. 2347 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 กองทัพไทยยกทัพไปรบกับพม่าที่เมืองเชียงแสนร่วมกับกองทัพลาวผลปรากฏว่าฝ่ายพม่าพ่ายแพ้ กองทัพฝ่ายไทยจึงได้กวาดต้อนครอบครัวชาวเชียงแสนประมาณ 23,000 คน มาไว้ตามหัวเมืองต่าง ให้ไปเมืองเชียงใหม่ ส่วน 1 เมืองนครลำปาง ส่วนหนึ่ง เมืองน่านส่วน 1 เมืองเวียงจันทน์ส่วน 1 อีกส่วนหนึ่งลงมา ณ กรุงเทพฯ โปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองสระบุรีบ้าง แบ่งไปอยู่ราชบุรีบ้าง²⁰

พ.ศ. 2368 เจ้าอนุวงศ์ราชบุตรของพระเจ้าสิริบุญสารผู้เคยมาอยู่เมืองไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ต่อมากลับไปครองนครเวียงจันทน์ได้ลงมาร่วมงานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ครั้งนั้นได้ทูลขอชาวลาวที่อยู่ในเมืองไทยกลับไปยังเวียงจันทน์ แต่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าอยู่หัวไม่ทรงอนุญาต เมื่อเจ้าอนุวงศ์เสด็จกลับไปยังนครเวียงจันทน์

เดือนยี่ ปีมะแม อัฐศกจุลศักราช 1188 (พ.ศ. 2369) ได้นำทัพลงมาลงเจ้าตามหัวเมืองต่าง ๆ ว่าทางกรุงเทพฯ ได้สั่งให้นำทัพมาช่วยรบกับอังกฤษ ซึ่งขณะนั้นทางกรุงเทพฯ ก็รู้ความเคลื่อนไหวของเจ้าอนุวงศ์ และคาดว่าเจ้าอนุวงศ์จะยกทัพไปถึงกรุงเทพฯ จึงเตรียมรับมืออยู่ที่กรุงเทพฯ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ พระยาราชสุภาวดี และเจ้าเมืองนครราชสีมา นำทัพไปตีนครเวียงจันทน์ เมื่อ พ.ศ.2370 กองทัพไทยชนะเจ้าอนุวงศ์และนำครอบครัวไปพึ่งญวนแต่ถูก จับกุมส่งมายังกรุงเทพฯ ต้องโทษถูกนำออกประจานจนถึงพิราลัย²¹

พ.ศ. 2371 ทัพไทยไปตีนครเวียงจันทน์อีกครั้ง คราวนี้ได้้นำครอบครัวลาวเวียงจันทน์ ลาวพวน (เมืองเชียงขวาง) ลงมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ลพบุรีบ้าง สระบุรีบ้าง สระบุรีจึงมีประชากรลาวมากขึ้น

ส่วนชาวเชียงแสนที่มาอยู่เมืองสระบุรีเมื่อพ.ศ. 2347 ถิ่นแรก คือท้องที่อำเภอเส้าให้โดยเรียกตนเองว่าคนยวน ปัจจุบันมีอยู่ทุกอำเภอในจังหวัดสระบุรี (ยกเว้นอำเภอหนองโดน และอำเภอดอนพุด) คนยวนเหล่านี้ได้นำภาษา และประเพณีวัฒนธรรมของล้านนาไทยมาใช้สืบทอดกันมาจนถึงทุกวันนี้

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, 38.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, 308-310.

²¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ตำนานเมืองสระบุรี, เลขที่ 104 สป. 2156 ม.ท. เล่ม 6

ชาวไทยยวนที่อพยพมาจากเชียงแสนครั้งนั้นมีหัวหน้ากลุ่มชนเรียกว่า “ปู่คัมภีระ” มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านไผ่ล้อม ตำบลสวนดอกไม้ ปัจจุบันคืออำเภอเส้าให้ การเข้ามาในระยะแรกคงตั้งหลักแหล่งอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านกระจายตามสองฝั่งแม่น้ำป่าสัก บางหมู่บ้านก็ตั้งชื่อตามชื่อเมืองที่เคยอยู่มาก่อน เช่น บ้านพะเยาวิ ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นชื่อของชาวบ้านที่มาจากบ้านพะเยา จังหวัดเชียงราย บางหมู่บ้านก็ตั้งชื่อตามหัวหน้ากลุ่มที่ตนอพยพมาด้วย เช่น บ้านเจ้าฟ้า และบ้านสิบตะ (ปัจจุบันคือบ้านสวนดอกไม้) เป็นต้น²²

หัวหน้าชาวไทยยวน ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากรัชกาลที่ 1 แต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมือง มีบรรดาศักดิ์ว่า พระยารัตนาค ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 มีบรรดาศักดิ์เป็น พระยาสุราราชวงศ์ สมัยรัชกาลที่ 4 เปลี่ยนเป็น พระสยามลาวบดีปลัด ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้จัดระเบียบการปกครองใหม่เป็นแบบเทศาภิบาล เจ้าเมืองสระบุรีเปลี่ยนเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด²³

ส่วนคนไทยยวนที่หลีกเลี่ยงการตั้งถิ่นฐานในจังหวัดสระบุรีได้เดินทางตามกองทัพลงมาอยู่ที่กรุงเทพฯ พำนัก ณ บริเวณบางขุนพรหมได้ระยะหนึ่ง จากนั้นได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ไปตั้งถิ่นฐาน ณ จังหวัดราชบุรี บริเวณริมฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลองห่างจากตัวเมืองราชบุรีในปัจจุบันไปทางทิศตะวันออกประมาณ 2 กิโลเมตร เรียกว่าบ้านไร่ใน ภาษาไทยยวนเรียกว่า เมืองละพี ต่อมาได้ขยายขยายออกจากบริเวณบ้านไร่ในเนื่องจากมีพื้นที่เพาะปลูกไม่เพียงพอ บางส่วนได้ไปตั้งถิ่นฐานบริเวณใกล้เคียงเช่น ที่ตำบลคูบัว โดยมีผู้นำสองพี่น้องชื่อหนานฟ้าและหนานขัน ดังมีชื่อเรียกหมู่บ้านว่า “บ้านปู่ฟ้า” และ “บ้านปู่ขัน” มาจนถึงปัจจุบัน²⁴

ประวัติวัดหนองยาวสูงและงานจิตรกรรม

ประวัติวัดหนองยาวสูง วัดหนองยาวสูงเป็นวัดราษฎร์ฝ่ายมหานิกาย ตั้งอยู่บนยอดเขา ตำบลหนองยาวสูง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เริ่มสร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีการประกาศตั้งวัดเมื่อปีพุทธศักราช 2343²⁵

²² พิเนตร น้อยพุทธา, “วัฒนธรรมคนยวนเส้าให้,” วัฒนธรรมไทย, 25, 3-5 (มีนาคม-พฤษภาคม, 2529) : 54-59.

²³ อนุรักษ์ภัทร จันทวิช, “คนไทยยวนที่อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี,” ศิลปากร, 41, 5 (กันยายน-ตุลาคม, 2541) : 31-45.

²⁴ ปาณี เดชวิทยาพร, น่านน้ำจากไทย-ยวน (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แม็ค, 2546), 44.

²⁵ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, วัดที่พระราชอาณาจักรตามระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2525 เล่ม 1 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2525), 173.

การกำหนดอายุ อุโบสถก่ออิฐถือปูนขนาดสามห้อง หลังคามุงกระเบื้องไม่มีชั้นลด มีชายคาปีกนกแผ่ลาดลงทั้งสี่ด้าน ๆ ละสองชั้น ซ่อฟ้า ไบระกาและหางหงส์เป็นไม้จำหลักลงรักประดับกระจกลีทอง (ภาพที่ 1) หน้าบันเป็นไม้จำหลักรูปพระอาทิตย์ทรงชक्रาจรดภายในวงกลมใต้ฉัตรเจ็ดชั้น ล้อมรอบด้วยลายกนกประดับเครื่องถ้วยลายคราม (ภาพที่ 2) หน้าบันด้านหลังเป็นลายพระจันทร์ล้อมรอบด้วยลายกนกประดับเครื่องถ้วยลายคราม ลายประดับเหมือนด้านหน้า (ภาพที่ 3)

การที่พระอุโบสถมีสัญลักษณ์หน้าบันด้านทิศตะวันออกเป็นพระอาทิตย์ และหน้าบันด้านทิศตะวันตกเป็นพระจันทร์ก็ทั้งการวางตัวของพระอุโบสถตามแนวทิศตะวันออก-ตะวันตกนี้อาจมาจากคติความเชื่อเรื่องชมพูทวีปในไตรภูมิโลกสันฐาน เช่นเดียวกับคติการสร้างพระอุโบสถวัดสุทัศน์เทพวรารามในกรุงเทพมหานครอันเป็นพระอุโบสถแบบไทยประเพณีในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยที่หน้าบันพระอุโบสถของวัดสุทัศน์เทพวรารามด้านทิศตะวันออก มีงานไม้แกะสลักเป็นรูปพระอาทิตย์ทรงชक्रาจรดเทียมม้า ที่พื้นประดับกระจกลีแดง ด้านหลังเป็นรูปพระจันทร์เทพพระบุตรทรงชक्रาจรดเทียมม้า พื้นประดับกระจกลีเงิน จึงถือว่าการสร้างพระอุโบสถนี้เป็นไปตามเส้นทางโคจรของพระอาทิตย์และพระจันทร์ ซึ่งตีความว่าพระอุโบสถหมายถึงชมพูทวีปตามทิศทางวงโคจรรอบเขาพระสุเมรุคือพระวิหารหลวง²⁶

ส่วนตัวพระอุโบสถตั้งอยู่บนฐานสูงจากพื้นดินประมาณ 50 เซนติเมตร มีกำแพงแก้วล้อมรอบฐานประทักษิณ เป็นกำแพงก่ออิฐถือปูนทึบ มีช่องทางเข้ารวมสี่ทาง บนลานประทักษิณมีเสาศาโลงรองรับเต้าชายคาปีกนกด้านละสี่ต้น เป็นเสาก่ออิฐถือปูน บัวหัวเสาทำเป็นกลีบยาวหรือที่เรียกว่า “บัวแวง” ถัดแนวเสาศาโลงเข้ามาเป็นแนวฐานโอบเสมาตั้งโดยรอบอุโบสถรวมแปดอันเป็นฐานรูปเสากลมเป็นลายเป็นเป็นบัวกลุ่ม โอบเสมาเป็นหินทรายจำหลัก (ภาพที่ 4)

ผนังด้านหน้ามีประตูทางเข้าหนึ่งช่อง ด้านหลังเป็นผนังทึบมีภาพเขียนรูปพระพุทธรูปประทับยืนปางประทานอภัย ขนาบด้วยพระสาวกยืนพนมมือข้างละองค์ ผนังด้านข้างเจาะหน้าต่างด้านละสามช่อง บานประตูและบานหน้าต่างทุกบานเป็นไม้เขียนลายรดน้ำรูปชีวิตชาวบ้านและชีวิตสัตว์ ซึ่งในปัจจุบันลบเลือนไปมากจนเหลือเพียงตอนบนเท่านั้น

ภายในเป็นอาคารโถง พื้นหินขัด ฝาผนังทั้งสี่ด้านมีจิตรกรรมตั้งแต่ระดับขอบล่างของหน้าต่างขึ้นไปจรดเพดาน ด้านหลังบานประตูเขียนเป็นรูปยักษ์ทวารบาลยืนถือกระบองบนแท่น

²⁶ ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา และคนอื่น ๆ, สองศตวรรษวัดสุทัศน์เทพวราราม : ศูนย์กลางจักรวาล ศูนย์กลางพระนคร (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2550), 73.

ด้านหลังบานหน้าต่างเขียนรูปทวารบาลยืนเห็นด้านเสี้ยว ถัดดอกบัวประนมหัตถ์บนแท่น กนกหน้าต่างทุกช่องเขียนภาพแจกันใส่ดอกบัว

สำหรับลักษณะดังกล่าว ของอุโบสถแห่งนี้เป็นแบบไทยนิยมสร้างในสมัยรัชกาลที่ 3 เรื่อยมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 และจากลักษณะจิตรกรรมฝาผนังนั้นสันนิษฐานว่าอาจสร้างขึ้นเมื่อประมาณรัชกาลที่ 4 ถึง 5²⁷

รูปแบบและเรื่องราวของภาพจิตรกรรม จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถเป็นจิตรกรรมแบบไทยประเพณีสกุลช่างหลวง²⁸ เขียนด้วยสีฝุ่นเต็มที แบ่งภาพออกเป็นสองระดับ คือ ผนังระหว่างช่องประตูและหน้าต่าง กับเหนือผนังขอบบนประตูและหน้าต่างขึ้นไปจรดเพดาน ทั้งสี่ด้าน แต่ละด้านเขียนภาพเรื่องต่าง ดังต่อไปนี้

ผนังด้านหน้าพระประธาน ช่วงบนเหนือขอบบนของประตูเป็นภาพพุทธประวัติ ตอนมารผจญ ช่วงด้านล่างซ้ายของประตูเป็นภาพต้นนารีผลและทางด้านขวาเป็นภาพต้นกัลปพฤกษ์

ผนังด้านขวาพระประธาน ช่วงบนเป็นเรื่องพระเวสสันดรชาดก เริ่มตั้งแต่ตอนกัณฑ์ทศพรจนถึงกัณฑ์ชูชกเรียงตามลำดับ ช่วงล่างที่ผนังระหว่างหน้าต่างเขียนเป็นฝนแก้วเจ็ดประการ ภาพเรื่องรามเกียรติ์ตอนพระรามประหารทศกัณฐ์ และภาพพุทธประวัติตอนเสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์ ตามลำดับ

ผนังด้านซ้ายพระประธานช่วงบนเป็นภาพเรื่องพระเวสสันดรชาดกเริ่มตั้งแต่ตอนกัณฑ์กุมารจนถึงนครกัณฑ์เรียงตามลำดับ ช่วงล่างเป็นพระมาลัยเสด็จโปรดสัตว์ในนรก และภาพเรื่องจันทโครพ ตามลำดับ

ผนังด้านหลังพระประธาน ช่วงบนเป็นภาพพระมาลัยเสด็จโปรดสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และภาพเรื่องพระเวสสันดรชาดก ตอนกัณฑ์จุลพนและมหาพน ช่วงล่างเขียนภาพพระพุทธรูปปางสมาธิบนฐานบัว พื้นหลังเป็นลายดอกไม้ร่วง ส่วนประตูและหน้าต่างทุกบานก็มีภาพเขียนทั้งด้านหน้าและด้านหลังบาน

²⁷ พัทธินทร์ สุขประมุข, “ชีวิตชาวบ้านในจิตรกรรมฝาผนัง จังหวัดสระบุรี”

(วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529), 240.

²⁸ เรื่องเดียวกัน, 53.

บทที่ 3

ภาพวิถีชีวิตคนไทยยวนในจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง

จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถแห่งนี้ยังมีสภาพสมบูรณ์ แต่ภาพลายรดน้ำที่บานหน้าต่างด้านนอกนั้นลบเลือนไปมาก คงเหลือเฉพาะภาพตอนบน ๆ เท่านั้น ส่วนภาพวิถีชีวิตของชาวบ้านสามัญชนอันประกอบไปด้วยชนพื้นเมืองเดิมซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนภาคกลาง และชาวไทยยวน ในภาพวิถีชีวิตของชาวบ้านนั้นเป็นลักษณะผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างคนภาคกลาง และคนไทยยวนได้เป็นอย่างดี ดังได้ปรากฏในภาพจิตรกรรมดังต่อไปนี้

ภาพจิตรกรรมเรื่องพระเวสสันดรชาดก ที่ผนังด้านขวาพระประธานที่เริ่มตั้งแต่ตอนกัณฑ์ทศพรถึงกัณฑ์ชูชก

ภาพเรื่องพระเวสสันดรชาดกที่ผนังด้านซ้ายพระประธานช่วงบนเป็นเริ่มตั้งแต่กัณฑ์กุมารจนถึงนครกัณฑ์

และภาพจิตรกรรมเรื่องพระเวสสันดรชาดก ตอนกัณฑ์จุลพนและมหาพนที่ผนังด้านหลังพระประธาน รวมถึงภาพต้นกัลปพฤกษ์ที่ผนังด้านหน้าพระประธานทางด้านขวา

ภาพจิตรกรรมดังกล่าวแม้ไม่ได้แสดงให้เห็นวิถีชีวิตคนไทยยวนอย่างเด่นชัดนัก แต่ก็ได้แสดงวัฒนธรรมการแต่งกาย และอาคารบ้านเรือนอยู่บ้างและสามารถศึกษาได้ดังนี้

การแต่งกาย

จิตรกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการแต่งกายนั้นจากการศึกษาพบว่า มีชาวไทยยวนมีเอกลักษณ์ด้านการแต่งกายที่มีความพิเศษ โดดเด่นเป็นของตนเอง และแตกต่างไปจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยช่างได้เขียนภาพการแต่งกายเหล่านี้ถ่ายทอดออกมาเป็นตัวละครประกอบในงานจิตรกรรม โดยอาจแบ่งรูปแบบเครื่องแต่งกายออกเป็นเครื่องแต่งกายของผู้ชายและผู้หญิง ดังนี้

การแต่งกายของผู้ชายไทยยวน จากการศึกษพบว่าภาพจิตรกรรมภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูงนั้น มีภาพที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมการแต่งกายของผู้ชายชาวไทยยวน เป็นภาพประกอบในฉากต่าง ๆ

โดยส่วนใหญ่ลักษณะแต่งกายมีการผสมผสานกับวัฒนธรรมภาคกลางไปมากแล้ว แต่ยังคงพอมิที่ลักษณะของคนไทยยวนให้ได้ศึกษาได้ดังนี้

ตัวอย่างจิตรกรรมที่แสดงการแต่งกายของผู้ชายไทยยวนได้แก่ ภาพจิตรกรรมเรื่องรามเกียรติ์ตอนพระรามประหารทศกัณฐ์ที่ผนังด้านขวาพระประธานอุโบสถ (ภาพที่ 5) โดยในภาพมีทหารในทัพของทศกัณฐ์ มีทั้งพวกที่เป็นทหารยักษ์ และทหารที่เป็นผู้ชายหน้าดุตัน ผู้ชายเหล่านี้ก็แสดงการแต่งกายแบบหนึ่งของผู้ชายไทยยวน คือการโพกผ้า นุ่งผ้าห้ายกั้ว สวมเสื้อไม่มีแขน ส่วนทรงผมผู้ชายไทยยวนในอดีตจะไว้ผมยาวและมุ่นเกล้าเป็นผมมวยมีผ้าโพกเพื่อความสวยงามหรือเพื่อสะดวกในการทำงาน¹ ลักษณะการแต่งกายเช่นนี้อาจเป็นที่นิยมในสมัยนั้น ช่างเขียนจึงจำลองมาบันทึกไว้ในงานจิตรกรรมนี้ด้วย

และเนื่องจากผู้ชายไทยยวนนิยมสักลายที่ขา ตามแบบชายชาวล้านนา ดังนั้นเวลาถูกผ้านุ่งหรือขากางเกงจึงเห็นลายสักขาดำด้วย ไม่นิยมสวมเสื้อเมื่อทำงานหรืออยู่กับบ้าน (ภาพที่ 6) โดยการนุ่งผ้าโจงกระเบนลายดอกเล็ก ๆ แบบสั้นแล้วถักขาให้สูงเพื่อแสดงลายสักที่ขาของชายไทยยวนในภาพ ลักษณะเช่นนี้เป็นเอกลักษณ์ของผู้ชาวล้านนาที่นิยมสักตามร่างกาย โดยเชื่อว่าสักเพื่อความคงกระพันและแคล้วคลาดจากอันตราย² โดยความนิยมในการสักลายนี้อาจเป็นวัฒนธรรมของพม่าเมื่อครั้งได้ปกครองดินแดนล้านนา โดยยึดครองผู้คนและได้พยายามกลืนคนล้านนาให้กลายเป็นคนพม่า ด้วยการเผยแพร่วัฒนธรรมและบังคับให้ชาวเมืองทำตามแบบอย่างของพม่า เช่นมีการบังคับให้เจาะหูใส่ม้วนลานแบบพม่า และการสักหมึกแบบพม่า รวมทั้งการสร้างบ้านเรือน และวัดวาอารามให้เป็นแบบพม่า³

ส่วนทรงผมของผู้ชายไทยยวนทั้งสองคนในภาพดังกล่าวเป็นผมทรงตัดสั้น คือโกนรอบ ๆ ศรีษะ เหลือเฉพาะเหนือกระหม่อม คนไทยยวนเรียกว่า “ทรงฝ่าละมี” หรือในภาคกลางเรียกว่า “ทรงมหาดไทย” ซึ่งเป็นลักษณะทรงผมของผู้ชายในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น⁴ แสดงให้เห็นว่าผู้ชายไทยยวนในภาพนี้มีลักษณะการแต่งกายที่เริ่มปรับเปลี่ยนไปบ้างเมื่อได้ติดต่อสัมพันธ์กับคน

¹ ถวัลย์ภัทร จันทวิช, “คนไทยยวนที่อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี,” *ศิลปากร*, 41, 5 (กันยายน-ตุลาคม 2541) : 31-45.

² สมฤทธิ ลือชัย, “ไต่ยวน-คนเมือง ผู้คนของแผ่นดินล้านนา,” *อนุสาร อ.ส.ท.* (กุมภาพันธ์ 2547) : 31-45.

³ สงวน โชติสุขรัตน์, *ไทยยวน-คนเมือง* (พระนคร : โอเดียนสโตร์, 2512), 193.

⁴ ถวัลย์ภัทร จันทวิช, “คนไทยยวนที่อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี,” *ศิลปากร* : 31-45.

ภาคกลางมากขึ้น โดยการนุ่งผ้าโจงกระเบนลายดอกแบบปล่อยชาย ไว้ผมทรงมหาดไทยแต่ยังคงความเชื่อเรื่องการสักตามร่างกายตามความนิยมพื้นถิ่น ช่างเขียนจึงนำลักษณะที่โดดเด่นของการสักลายที่ซาม่าบันทึกไว้ในงานจิตรกรรมด้วย

การแต่งกายของผู้หญิงชาวไทยยวน จากการศึกษาพบว่าภาพจิตรกรรมภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูงนั้น มีภาพที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมการแต่งกายของผู้หญิงชาวไทยยวน เป็นภาพประกอบในฉากต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่ แต่เมื่อผู้ชมได้ชมภาพจะสามารถแยกออกได้ทันทีว่าหญิงในภาพเป็นหญิงไทยภาคกลางหรือหญิงชาวไทยยวนจากการแต่งกายที่มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ ดังนี้

จิตรกรรมจากการคลอบุตรของชาวบ้าน ที่มีสาวชาวไทยยวนเป็นตัวประกอบ (ภาพที่ 7) จากการมีหญิงสาวไทยยวนสองนาง ที่แต่งกายแบบไทยยวนคือนุ่งซิ่นและมวยผมแบบล้านนาประกอบอยู่ในภาพท่ามกลางหญิงและชายไทยภาคกลาง คือหนึ่งนางที่หนุนหลังคนที่เจ็บท้องและอีกนางที่เดินหาบสาแหรกผ่านมาพบเห็นการทำคลอดพอดี

การที่ช่างเขียนไม่ได้เขียนตัวละครภาพให้เป็นคนไทยยวนทั้งหมดนั้น ช่างคงต้องการแสดงออกถึงความเป็นอยู่ที่ผสมกลมกลืนของคนในท้องถิ่นกับคนไทยยวนเป็นอย่างดีมีการอยู่ร่วมกันและมีการช่วยเหลือซึ่งกัน และการที่ช่างเขียนไม่ได้เขียนภาพของคนไทยยวนให้โดดเด่นกว่าคนท้องถิ่นภาคกลางนั้นอาจเป็นไปได้ว่าในชุมชนวัดหนองยาวสูงนั้นมีคนไทยยวนมาอาศัยอยู่ไม่มากนักจนเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมภาคกลางซึ่งเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมของจังหวัดสระบุรีไปแล้วนั่นเอง ตัวอย่างการแต่งกายของสาวชาวไทยยวนเป็นตัวประกอบในฉาก (ภาพที่ 8)

จากภาพนางที่หาบสาแหรกผ่านมาพบเห็นการทำคลอดนั้นแต่งกายนุ่งผ้าซิ่นลายขวางที่มีลวดลายเป็นลายดอกเล็ก ๆ สลับคั่นระหว่างลายเส้นขนาน และมีผ้าสไบคล้องคอ ซึ่งภาษาไทยยวนเรียกว่า “สะหว่าน” หรือ “สะหว่าย”⁵ ปล่อยชายไว้ด้านหลัง ทำทรงผมเกล้ามวยไว้ที่ท้ายทอยโดยผ้าซิ่นที่แม่หญิงชาวไทยยวนนี้สวมใส่อาจสันนิษฐานได้ว่าเป็น ผ้าซิ่นโก อันเป็นเอกลักษณ์ผ้าซิ่นของกลุ่มไทยยวนรูปแบบหนึ่ง ผ้าซิ่นโกนั้นเป็นผ้าลายขวาง ซึ่งจะมีการทำเป็นลายมัดหมี่เล็ก ๆ คล้ายเป็นไส้ลายบนลายขวาง หัวซิ่นจะเป็นสีขาและสีแดงเย็บต่อกัน ตีนซิ่นเป็นผ้าพื้นสีดำขอบแดง ตกแต่งส่วนล่างของผ้าซิ่นด้วยการต่อผ้าที่ตกแต่งลายอย่างสวยงามด้วยการจกลาย เรียกว่า ตีนจก⁶ ใช้ใส่อยู่บ้าน หรือไปวัด เป็นต้น

⁵ ภัฏฐภัทร จันทวิช, “คนไทยยวนที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี,” ศิลปากร : 31-45.

⁶ ปาณี เดชวิทยาพร, นานาผ้าจากไทย-ยวน (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แม็ค, 2546), 112.

ตัวอย่างผ้าขึ้นตีนจกอันเป็นเอกลักษณ์ผ้าขึ้นของกลุ่มไทยยวน ที่ยังคงมีการสวมใส่อยู่ในปัจจุบัน มีดังต่อไปนี้ (ภาพที่ 9) ช่างเขียนคงพบเห็นการสวมใส่ผ้าขึ้นไگونهอย่างแพร่หลายจึงจดจำมาบันทึกไว้ในภาพจิตรกรรมนี้ แบบที่ไม่ลงรายละเอียดของลายผ้ามากนัก เพื่อแสดงให้เห็นความโดดเด่นของแม่หญิงชาวไทยยวนที่ความแตกต่างระหว่างแม่หญิงไทยภาคกลางในฉากนั่นเอง

โดยลักษณะของผ้าขึ้นไگونهของชาวไทยยวนเส้าไห้⁷ ยังมีความคล้ายคลึงกับผ้าขึ้นไگونهของชาวไทยยวนคูบัว จังหวัดราชบุรีอีกด้วย (ภาพที่ 10) การที่ผ้าขึ้นรูปแบบนี้มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน สืบเนื่องมาจากการที่คนยวนสระบุรีกับคนยวนราชบุรีนั้นได้อพยพและถูกกวาดต้อนมาพร้อมกันจากเมืองเชียงแสนในสมัยรัชกาลที่ 1 หากแต่ถูกแบ่งไปอยู่กันคนละที่แต่ก็มีบางส่วนที่เป็นญาติพี่น้องกันอยู่ด้วย⁷ โดยในระยะแรกที่มาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดราชบุรี ชาวไทยยวนยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของไทยยวนไว้อย่างเคร่งครัด ต่อมาได้มีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับชุมชนภาคกลางซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิมของราชบุรี ความเคร่งครัดในวิถีชีวิตของคนไทยยวนจึงลดน้อยลง เหลือเพียงเอกลักษณ์แสดงความเป็นคนไทยยวนคือ ภาษาพูดและศิลปะการทอผ้าก็ให้ได้พบเห็นในบางท้องที่ เช่น ตำบลคูบัว ในอำเภอเมือง เป็นต้น⁸ จากหลักฐานผ้าที่มีลักษณะเหมือนกันแสดงให้เห็นร่องรอยทางวัฒนธรรมการทอผ้าว่าในอดีตกลุ่มชนเหล่านี้เคยมีความสัมพันธ์กันทางวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด

ภาพจิตรกรรมที่แสดงสภาพวิถีชีวิตของผู้หญิงชาวไทยยวนในเรื่องการแต่งกาย อีกตัวอย่างหนึ่งได้แก่ฉากที่นางอมิตตดาซึ่งนางเป็นภรรยาของเฒ่าซุกก เดินมาตักน้ำที่ท่าน้ำ แต่ระหว่างทางได้ถูกหญิงสาวในหมู่บ้านพุดจาดูหมิ่น และชี้หน้าด่าทอรวมถึงทำทารุณภัยจนนางอมิตตดา (ภาพที่ 11) ในภาพนี้แสดงให้เห็นการแต่งกายของผู้หญิงชาวไทยยวนที่ประกอบอยู่ในภาพอย่างเด่นชัดสามนาง ที่นุ่งซิ่นลายขวางไม่มีดอก มีผ้าคล้องคอ ปล่อยชายผ้าปิดหน้าอก ไว้ผมเกล้ามวยไว้เสมอ ลักษณะการแต่งกายรูปแบบนี้พบได้ทั่วไปในงานจิตรกรรมที่วัดหนองยาวสูง เป็นการแต่งกายแบบปกติในชีวิตประจำวัน

ลักษณะของหญิงไทยยวนทั้งสามนางมีความแตกต่างไปจากผู้หญิงคนอื่น ๆ ในภาพ ที่ลักษณะการแต่งกายเป็นรูปแบบของคนภาคกลางสมัยต้นรัตนโกสินทร์ไปแล้ว คือการไว้ทรงผมปีกนุ่งโจงกระเบน ห่มสไบเฉียง ผ้าที่ใช้มีทั้งผ้าพื้นและผ้ายกดอก ช่างเขียนพยายามแสดงถึงภาพสังคมของหมู่บ้านหนองยาวสูงในสมัยก่อน ที่มีทั้งคนภาคกลางและคนไทยยวนที่อยู่ร่วมกัน

⁷ พิเนตร น้อยพุทธา, “วัฒนธรรมคนยวนเส้าไห้,” *วัฒนธรรมไทย*, 25, 3-5 (มีนาคม-พฤษภาคม 2529) : 54-59.

⁸ ปาณี เดชวิทยาวพร, *น่านาผ้าจกไทย-ยวน*, 45.

โดยภาพแม่หญิงชาวไทยยวนสามคนเป็นเพียงตัวประกอบในภาพและกำลังท่าทาง ล้อเลียนนางอมิตตดา แต่แต่งกายแบบไทยยวนในชีวิตประจำวันสมัยนั้น

ลักษณะของผ้าซิ่นที่ปรากฏในภาพนั้น อาจเป็นซิ่นชาวเหนือ (จาวเหนือ) หรือซิ่นสาม แลว หรือภาษาไทยยวนที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ซิ่นก่าน”⁹ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทยยวน หรือชาวล้านนาเป็นซิ่นที่ทอด้วยฝ้าย มีแถบเส้นขนานขวางตัวซิ่น ทอด้วยด้ายต่างสี มีริ้วเล็ก ๆ เป็น ตัวแยกหัวซิ่นและตีนซิ่นมีเชิงสีแดง ซิ่นแบบนี้ใช้ในชีวิตประจำวัน¹⁰ โดยตัวอย่างของผ้าซิ่นก่าน ได้แก่ (ภาพที่ 12) และภาพจิตรกรรมหญิงสาวไทยยวนหาบสาแหวก ที่ปรากฏในฉากต้น กัลปพฤกษ์ (ภาพที่ 13) ภาพนี้แสดงให้เห็นลักษณะการแต่งกายของหญิงไทยยวน โดยนุ่งผ้าซิ่น ก่านสีล้วนสวยงาม ใ้ผมยาวเกล้าเป็นมวยบริเวณท้ายทอย หากแต่หมสไบเฉียงแบบภาคกลาง แสดงลักษณะการแต่งกายของหญิงสาวไทยยวนที่เริ่มปรับเปลี่ยนไปเมื่อได้ติดต่อสัมพันธ์กับคน ภาคกลางมากขึ้น ก็นำลักษณะของคนภาคกลางซึ่งเป็นสิ่งใหม่หรือวัฒนธรรมแบบใหม่เข้ามา ผสมผสานในเรื่องการแต่งกายด้วย

จิตรกรรมที่แสดงการแต่งกายของคนไทยยวนทั้งหมดที่กล่าวมานี้ นับว่าเป็นลักษณะ ทางวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ยังคงหลงเหลืออยู่ ท่ามกลางสภาพสังคมที่ไม่ได้มีเพียงแค่น คนไทยยวนแต่เพียงกลุ่มเดียว แต่ยังมีคนไทยภาคกลางซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านหนองยาวสูง อาศัยอยู่ร่วมด้วย แต่ชาวไทยยวนก็ยังคงเอกลักษณ์ด้านการแต่งกายไว้ได้เป็นอย่างดี และช่าง เขียนเองก็นำลักษณะทางวัฒนธรรมการแต่งกายทั้งแบบไทยยวนพื้นถิ่นเดิมและคนไทยยวนที่มี การผสมวัฒนธรรมการแต่งกายมาเป็นแบบภาคกลางในสมัยนั้น มาบันทึกไว้ในงานจิตรกรรมและ แสดงออกได้ชัดเจนเป็นอย่างยิ่ง

ลักษณะอาคารบ้านเรือน

จากการศึกษาภาพจิตรกรรมภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูงพบว่าบ้านเรือนของ ชาวไทยยวนอยู่รวมกันเป็นชุมชน ลักษณะบ้านเรือนเป็นแบบเรือนไทยภาคกลางทั้งสิ้น¹¹ มีทั้งเรือน เดี่ยว เรือนหมู่ยกพื้นใต้ถุนสูง หลังคามุงจั่วหรือแฝก มีนอกชานและบันได และช่างเขียนได้จำลอง ลักษณะบ้านเรือนในสมัยนั้นมาไว้ในภาพจิตรกรรม ดังตัวอย่าง (ภาพที่ 14)

⁹ บุญเสริม สาตราภัย และ สังคีต จันทนะโพธิ, อดีตล้านนา, 109.

¹⁰ อนุรักษ์ภัทร จันทวิษ, “คนไทยยวนที่อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี,” ศิลปากร : 31-45.

¹¹ พัชรินทร์ ศุขประมุข, “ชีวิตชาวบ้านในจิตรกรรมฝาผนังจังหวัดสระบุรี”, 56.

ภาพจิตรกรรมนี้แสดงให้เห็นว่าเป็นเรือนไทยหมู่ที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ ซึ่งมักเป็นบ้านของพวกคหบดีที่มีครอบครัวขนาดใหญ่ อาศัยอยู่ร่วมกันหลาย ๆ ครอบครัว เรือนแต่ละหลังจะมีทั้งหลังคามุงกระเบื้อง ดินเผาสีแดงและมุงด้วยจาก

ภาพบุคคลที่ปรากฏนั้นมีทั้งผู้ชายและหญิงชาวไทยยวน รวมทั้งบุคคลที่แต่งกายลักษณะเป็นคนไทยภาคกลางอาศัยรวมอยู่ด้วยกัน ช่างจึงอาจต้องการแสดงให้เห็นว่า ลักษณะความเป็นอยู่และรูปแบบของการปลูกสร้างเรือนพักอาศัยของชาวไทยยวนนั้นได้แปรเปลี่ยนไปเป็นแบบภาคกลางไปแล้ว

แต่ก็ยังมีเรือนบางหลังที่เป็นเรือนชาวล้านนาที่เรียกว่า "เรือนกาแล" โดยปรากฏอยู่เพียงหนึ่งหลัง (ภาพที่ 15) จากภาพเป็นเรือนไม้ ยกใต้ถุนสูงหลังคามุงแฝกมีจั่วบ้านแบบกาแล ซึ่งมีปรากฏในงานจิตรกรรมแห่งนี้เพียงหลังเดียว ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากวัฒนธรรมของคนไทยยวนเรื่องการสร้างบ้านได้ผสมกลมกลืนกับคนท้องถิ่นภาคกลางไปแล้วนั่นเอง

นอกจากการศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยยวนจากงานจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูงนี้เรายังสามารถศึกษาวัฒนธรรมของไทยยวนในงานจิตรกรรมจากแหล่งอื่น ที่มีความคล้ายคลึงกับจิตรกรรมแห่งนี้ได้อีก คือ จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองโนเหนือ ที่มีการจัดองค์ประกอบ การเขียนภาพบุคคล สถาปัตยกรรม และทิวทัศน์ตลอดจนการใช้สีเหมือนกับจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง ราวกับเป็นฝีมือช่างคนเดียวกัน¹² เรื่องราวที่ใช้ก็เป็นเรื่องเดียวกัน กล่าวคือที่ผนังด้านหน้า เป็นเรื่องเวสสันดรชาดก และเรื่องจันโครพ เป็นต้น

จิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดหนองโนเหนือได้แสดงถึงลักษณะวิถีชีวิตในด้านวัฒนธรรม ประเพณี การแต่งกาย และบ้านเรือน และนำมาสามารถเปรียบเทียบเพื่อศึกษากับจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูงได้อีกด้วย

ประวัติวัดหนองโนเหนือและงานจิตรกรรม

วัดหนองโนเหนือเป็นวัดราษฎร์ฝ่ายมหานิกาย ตั้งอยู่ที่ตำบลหนองโน อำเภอเมืองจังหวัดสระบุรี สร้างเมื่อใดนั้นไม่มีหลักฐานปรากฏ แต่เมื่อพิจารณาจากลักษณะพระอุโบสถและลักษณะงานจิตรกรรมสันนิษฐานว่าอาจสร้างในช่วงรัชกาลที่ 5¹³

¹² พัทธินทร์ ศุขประมุข, "ชีวิตชาวบ้านในจิตรกรรมฝาผนังจังหวัดสระบุรี", 242.

¹³ เรื่องเดียวกัน, 60.

เมื่อพิจารณาลักษณะการแต่งกายของสตรีในภาพจิตรกรรม ทำให้สันนิษฐานได้ว่าชาวบ้านในบริเวณชุมชนบ้านหนองโนเหนือส่วนใหญ่มีเชื้อสายไทยยวน เช่นเดียวกับชาวบ้านวัดหนองยาวสูง

เปรียบเทียบลักษณะจิตรกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีของคนไทยยวนของวัดหนองโนเหนือกับจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง

ผู้ศึกษาจะเลือกตัวอย่างภาพจิตรกรรม ในฉากที่คล้ายคลึงกันระหว่างวัดหนองโนเหนือกับวัดหนองยาวสูง โดยเป็นฉากที่ช่างเขียนแสดงออกถึงความคล้ายคลึงด้านวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาวบ้านในด้านต่าง ๆ อันได้แก่ การแต่งกาย และลักษณะอาคารบ้านเรือน ในลักษณะที่เป็นเรื่องราวเดียวกันกับวัดหนองยาวสูง เป็นบางฉากเท่านั้น ได้แก่

เปรียบเทียบจิตรกรรมด้านวัฒนธรรมการแต่งกาย

จิตรกรรมในฉากนี้ของวัดหนองโนเหนือมีความคล้ายคลึงกันกับวัดหนองยาวสูงมาก กล่าวคือ ในภาพที่นางอมิตตดาซึ่งนางเป็นภรรยาของเฒ่าซุกก เดินมาตักน้ำที่ท่าน้ำ แต่ระหว่างทางได้ถูกหญิงสาวในหมู่บ้านพุดจาตุหมื่น และชี้หน้าตำทอรวมถึงทำท่ารังเกียจนางอมิตตดา ของวัดหนองโนเหนือ (ภาพที่ 16) และ ของวัดหนองยาวสูง (ภาพที่ 17)

จากภาพทั้งสองมีการจัดองค์ประกอบเดียวกัน คือนางอมิตตดาอยู่ตรงกลางและถูกหญิงชาวบ้านรุมตำทอ ทำท่าล้อเลียนไม่พอใจ แต่ภาพบุคคลจากนางอมิตตดาของวัดหนองโนเหนือนั้นเป็นหญิงชาวไทยยวนทั้งหมด แสดงสภาพวิถีชีวิตของผู้หญิงชาวไทยยวนในเรื่องการแต่งกายเป็นเอกลักษณ์โดยการมวดยผมไว้ที่ท้ายทอย นุ่งซิ่นก่านสีต่าง ๆ และมีผ้าคล้องคอ ในขณะที่ฉากเดียวกันนี้ของวัดหนองยาวสูงตัวละครหลักเป็นหญิงภาคกลาง แต่ตัวประกอบทั้ง 4-5 คนกลับมีหญิงชาวไทยยวนเพียง 3 คน โดยช่างอาจเขียนภาพขึ้นตามลักษณะความจริงของสังคมขณะนั้นที่หมู่บ้านหนองโนเหนือมีคนยวนอยู่มากแต่ที่หมู่บ้านหนองยาวสูงได้มีคนภาคกลางมาอยู่ด้วยมากกว่านั่นเอง

เปรียบเทียบจิตรกรรมลักษณะบ้านเรือน

จากการศึกษาภาพจิตรกรรมภายในพระอุโบสถวัดหนองโนเหนือพบว่าบ้านเรือนของชาวไทยยวนอยู่รวมกันเป็นชุมชน ลักษณะบ้านเรือนเป็นแบบเรือนไทยภาคกลางไปแล้วเช่นกันแต่ลักษณะของบ้านเรือนก็มีความคล้ายคลึงกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ลักษณะบ้านเรือนของวัดหนองโนเหนือ (ภาพที่ 18) และ ลักษณะบ้านเรือนของวัดหนองยาวสูง (ภาพที่ 19)

จากภาพบ้านเรือนในจิตรกรรมทั้งสอง ก็ยังสามารถพบเห็นบ้านที่เป็นแบบล้านนาอยู่บ้าง ช่างคงต้องการแสดงให้เห็นถึงลักษณะอันผสมผสาน และการปรับตัวเพราะเมื่อคนไทยยวนอพยพย้ายลงมาอยู่ทางภาคกลาง ก็อาจจะถูกกลืนวัฒนธรรมไปบ้างแต่ก็ยังคงพอมีรูปแบบให้พอศึกษาแม้ไม่มากนัก

และจากการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะจิตรกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีของคนไทยยวนของวัดหนองโนเหนือกับจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูงด้านวัฒนธรรมการแต่งกายและการสร้างบ้านเรือน พบว่าการจัดวางองค์ประกอบของภาพชาวบ้านในฉากต่าง ๆ ของวัดหนองโนเหนือมีความคล้ายคลึงกับวัดหนองยาวสูง แต่ความแตกต่างก็จะเป็นการที่ภาพบุคคลในวัดหนองโนเหนือแสดงการแต่งกายแบบคนไทยยวนทั้งหมดในฉากมากกว่าภาพจิตรกรรมของวัดหนองยาวสูงที่วัฒนธรรมไทยยวนได้ถูกผสมผสานและกลืนวัฒนธรรมไปมากกว่า หมู่บ้านหนองโนเหนือไปแล้วนั่นเอง

บทที่ 4

บทสรุป

จากการศึกษาจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูงในครั้งนี้ได้พบเห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมประเพณีที่ถูกถ่ายทอดในงานจิตรกรรมที่แสดงให้เห็นความเป็นอยู่ของคนไทยยวนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องจากการศึกษาด้านเอกสารทางประวัติศาสตร์ ที่ได้พบหลักฐานการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนไทยยวนอันเป็นผลมาจากการสงครามในช่วงในสมัยกรุงธนบุรี - สมัยต้นรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์¹ คนไทยยวนกลุ่มนี้อพยพมาจากเมืองโยนกเชียงแสน ปัจจุบันเป็นอำเภอเชียงแสนซึ่งอยู่ในจังหวัดเชียงราย

โดยกลุ่มไทยยวนนี้มีอยู่ครบทุกอำเภอในจังหวัดสระบุรี คนเหล่านี้ยังมีวัฒนธรรมที่เป็นของตนเอง เช่น ภาษาพูด การแต่งกาย และประเพณีบางอย่างเหมือนคนล้านนา และได้มีการบันทึกเรื่องราว สภาพชีวิตความเป็นอยู่ในสมัยนั้นสอดแทรกไว้ในภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัดในชุมชน

ลักษณะจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูงแห่งนี้ยังมีสภาพสมบูรณ์ แต่ภาพลายรดน้ำที่บานหน้าต่างด้านนอกนั้นลบเลือนไปมาก คงเหลือเฉพาะภาพตอนบน ๆ เท่านั้น แต่ยังคงมีสภาพให้ศึกษาทางด้านวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมของคนไทยยวนได้ดังนี้คือ

การแต่งกาย

จิตรกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการแต่งกายนั้นจากการศึกษาพบว่า มีชาวไทยยวนมีเอกลักษณ์ด้านการแต่งกายที่แตกต่างไปจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยช่างได้เขียนภาพการแต่งกายเหล่านี้ถ่ายทอดออกมาเป็นตัวละครประกอบในงานจิตรกรรม โดยอาจแบ่งรูปแบบเครื่องแต่งกายออกเป็นเครื่องแต่งกายของผู้ชายและผู้หญิง ดังนี้

¹ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 (พระนคร : คุรุสภา, 2503), 308-310.

การแต่งกายของผู้ชายไทยยวน การแต่งกายแบบหนึ่งของผู้ชายไทยยวน คือการ โทกผ้า นุ่งผ้าห้ายกั๊ว สวมเสื้อไม่มีแขน และการนุ่งผ้าโจงกระเบนสั้นถักทอสูงเพื่อแสดงลายสักสีดำ ที่ขาอันเป็นเอกลักษณ์ของผู้ชายล้านนาที่นิยมสักตามร่างกาย โดยเชื่อว่าสักเพื่อความคงกระพัน และแคล้วคลาดจากอันตราย² โดยความนิยมในการสักลายนี้อาจเป็นวัฒนธรรมของพม่าเมื่อครั้ง ได้ปกครองดินแดนล้านนา³

ส่วนทรงผมของผู้ชายไทยยวนเป็นทรง “ทรงฝ่าละมี” หรือในภาคกลางเรียกว่า “ทรง มหาดไทย” ซึ่งเป็นลักษณะทรงผมของผู้ชายในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น⁴ แสดงให้เห็นว่าผู้ ชายไทยยวนในภาพนี้มีลักษณะการแต่งกายที่เริ่มปรับเปลี่ยนไปบ้างเมื่อได้ติดต่อสัมพันธ์กับคน ภาคกลาง และได้นำวัฒนธรรมการแต่งกายแบบภาคกลางเช่นการนุ่งผ้าโจงกระเบนลายดอกแบบ ปล่อยชายและการไว้ผมทรงมหาดไทยมาปรับใช้ แต่ยังคงความเชื่อเรื่องการสักตามร่างกายตาม ความเชื่อดั้งเดิมของคนไทยยวนไว้

การแต่งกายของผู้ชายไทยยวน การแต่งกายที่สตรีมักเป็นภาพประกอบในฉากต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่ แต่เมื่อผู้ชมได้ชมภาพจะสามารถแยกออกได้ทันทีว่าหญิงในภาพเป็นหญิงไทยภาค กลางหรือหญิงชาวไทยยวนยังคงนุ่งซิ่นทั้งซิ่นก่านและผ้าซิ่นโก มีผ้าคล้องคอ ซึ่งภาษาไทยยวน เรียกว่า “สะหว้าน” หรือ “สะหว้าย”⁵ ปล่อยชายไว้ด้านหลัง ทำทรงผมเกล้ามวยไว้ที่ทำยทอย โดย ผ้าซิ่นที่แม่หญิงชาวไทยยวนนี้สวมใส่อาจสันนิษฐานได้ว่าเป็น ผ้าซิ่นโก อันเป็นเอกลักษณ์ผ้าซิ่น ของกลุ่มไทยยวนรูปแบบหนึ่ง ผ้าซิ่นโกนั้นเป็นผ้าลายขวาง ซึ่งจะมีการทำเป็นลายมัดหมี่เล็ก ๆ คล้ายเป็นไส้ลายบนลายขวาง หัวซิ่นจะเป็นสีขาวและสีแดงเย็บต่อกัน ตีนซิ่นเป็นผ้าพื้นสีดำขอบ แดง และนิยมไว้ผมยาวมวยไว้ด้านหลังทำยทอย โดยมีผ้าซิ่นโกอันเป็นเอกลักษณ์ผ้าซิ่นของหมู่ไทย ยวนรูปแบบหนึ่ง ที่มีความคล้ายคลึงกับผ้าซิ่นโกของชาวไทยยวนคูบัว จังหวัดราชบุรีอีกด้วย เนื่องมาจากการที่คนยวนสระบุรีกับคนยวนราชบุรีนั้นได้อพยพและถูกกวาดต้อนมาพร้อมกันจาก

² สมฤทธิ ลือชัย, “ไต่ยวน-คนเมือง ผู้คนของแผ่นดินล้านนา,” อนุสาร อ.ส.ท. 44, 7 (กุมภาพันธ์, 2547) : 31-45

³ สงวน โชติสุขรัตน์, ไทยยวน-คนเมือง (พระนคร : โอเดียนสโตร์, 2512), 193.

⁴ ภัฏฐภัทร จันทวิช, “คนไทยยวนที่อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี”, ศิลปากร, 41, 5 (กันยายน-ตุลาคม 2541) : 31-45.

⁵ เรื่องเดียวกัน.

เมืองเชียงใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 1 หากแต่ถูกแบ่งไปอยู่กันคนละที่แต่ก็มีบางส่วนที่เป็นญาติพี่น้องกันอยู่ด้วย⁶

ส่วนก็มีภาพหญิงไทยยวนบางภาพ แสดงการนุ่งผ้าขึ้นก้นสีล้วนสวยงาม ไว้ผมยาวเกล้าเป็นมวยบริเวณท้ายทอย หากแต่ห่มสไบเฉียงแบบภาคกลาง ซึ่งได้แสดงลักษณะการแต่งกายของหญิงชาวไทยยวนที่เริ่มปรับเปลี่ยนไปเมื่อได้ติดต่อสัมพันธ์กับคนภาคกลางมากขึ้นเช่นเดียวกัน โดยนำลักษณะของคนภาคกลางคือการห่มสไบเฉียงซึ่งเป็นสิ่งใหม่หรือวัฒนธรรมแบบใหม่ของคนไทยยวนเข้ามาผสมผสานในเรื่องการแต่งกายด้วย

จิตรกรรมที่แสดงการแต่งกายของคนไทยยวนดังกล่าวนี้ นับว่าเป็นลักษณะทางวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ยังคงหลงเหลืออยู่ ท่ามกลางสภาพสังคมที่ไม่ได้มีเพียงแค่มนุษย์ไทยยวนแต่เพียงเท่านั้น แต่ยังมีคนไทยภาคกลางอาศัยอยู่ร่วมด้วย แต่ชาวไทยยวนก็ยังคงเอกลักษณ์ด้านการแต่งกายไว้ได้เป็นอย่างดี

ลักษณะอาคารบ้านเรือน ในส่วนของบ้านเรือนที่ยังพบบ้านแบบล้านนาให้พอศึกษาได้บ้าง โดยเป็นเรือนไม้ ยกใต้ถุนสูงหลังคามุงแฝกมีจั่วบ้านแบบกาแล ซึ่งมีปรากฏในงานจิตรกรรมแห่งนี้เพียงหลังเดียว

เปรียบเทียบลักษณะจิตรกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีของคนไทยยวนของวัดหนองโนเหนือกับจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง

เมื่อนำภาพจิตรกรรมที่วัดหนองยาวสูงนำไปเปรียบเทียบกับวัดที่มีความคล้ายคลึงกับจิตรกรรมแห่งนี้ได้คือ คือ จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองโนเหนือ ที่มีการจัดองค์ประกอบ การเขียนภาพบุคคล สถาปัตยกรรม และทิวทัศน์ ตลอดจนการใช้สีเหมือนกับจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง ราวกับเป็นฝีมือช่างคนเดียวกัน⁷

⁶ พิเนตร น้อยพุทธา, “วัฒนธรรมคนยวนเส้าไห้”, *วัฒนธรรมไทย*, 25, 3-5 (มีนาคม-พฤษภาคม 2529) : 54-59.

⁷ พัชรินทร์ สุขประมุข, “ชีวิตชาวบ้านในจิตรกรรมฝาผนังจังหวัดสระบุรี”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529),

พบว่าการจัดวางองค์ประกอบของภาพชาวบ้านในฉากต่าง ๆ ของวัดหนองโนเหนือมีความคล้ายคลึงกับวัดหนองยาวสูง ในตอนพระเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูชก ที่ผนังด้านขวาพระประธานอุโบสถวัดหนองโนเหนือ ฉากที่นางอมิตตดาถูกหญิงชาวบ้านรุมด่าทอ แต่ความแตกต่างก็จะเป็นการที่ภาพบุคคลในวัดหนองโนเหนือแสดงการแต่งกายแบบคนไทยยวนทั้งหมดในฉากมากกว่าภาพจิตรกรรมของวัดหนองยาวสูง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสภาพสังคมของหนองโนเหนือนี้มีกลุ่มคนไทยยวนอาศัยอยู่มากกว่ากลุ่มคนไทยยวนบ้านหนองยาวสูงก็เป็นได้

ส่วนภาพบ้านเรือนในจิตรกรรมทั้งสอง ก็ยังสามารถพบเห็นบ้านที่เป็นแบบล้านนาอยู่บ้าง ช่างคงต้องการแสดงให้เห็นถึงลักษณะอันผสมผสานที่วัฒนธรรมไทยยวนได้ถูกผสมผสานและกลืนวัฒนธรรมไปกับคนภาคกลางไปแล้วนั่นเอง

จากภาพจิตรกรรมที่ได้ศึกษามาทั้งหมด ได้แสดงให้เห็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวบ้านอันประกอบไปด้วยชนพื้นเมืองเดิมซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนภาคกลาง และชาวไทยยวน อาศัยอยู่ร่วมกัน แต่วิถีชีวิตของคนไทยยวนได้มีการผสมผสานกลมกลืนไปกับคนภาคกลางไปแล้วนั่นเอง

ในปัจจุบันวัฒนธรรมของชาวบ้านไทยยวนนี้ก็เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจากวันเวลาที่ผ่านไป ทำให้วัฒนธรรมบางประการก็ได้เปลี่ยนตามไปด้วย เช่นการแต่งกาย ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ คือ ผู้ชายยังคงใช้ผ้าขาวม้าที่ใช้อยู่กับบ้าน แม้ว่าออกนอกบ้านไปทำงานหรือไปร่วมงานบุญก็เปลี่ยนจากการนุ่งโจงกระเบนและผ้าใส่รอง เป็นนุ่งกางเกงแบบตะวันตก สวมเสื้อเชิ้ตแทนการสวมเสื้อแขนกระบอก ผู้หญิงอยู่บ้านและไปวัดยังคงนุ่งผ้าซิ่นไปอยู่ สวมเสื้อแบบต่าง ๆ ตามสมัยนิยมเมื่อไปทำงานนอกบ้านหรือไปร่วมงานสำคัญ หญิงสาวมักจะนุ่งกระโปรง สวมเสื้อแบบสมัยนิยมเช่นเดียวกับคนในเมืองหลวง

ส่วนลักษณะอาคารบ้านเรือนแบบทรงไทยภาคเหนือและแบบไทยภาคกลางก็กลายเป็นบ้านทรงมณฑลากับบ้านหรืออาคารแบบตะวันตก ซึ่งหากเราไม่รีบฟื้นฟูหรืออนุรักษ์วัฒนธรรมดังกล่าวจากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก็อาจทำให้วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของคนไทยยวนกลุ่มนี้สูญสลายไป

ภาพประกอบ

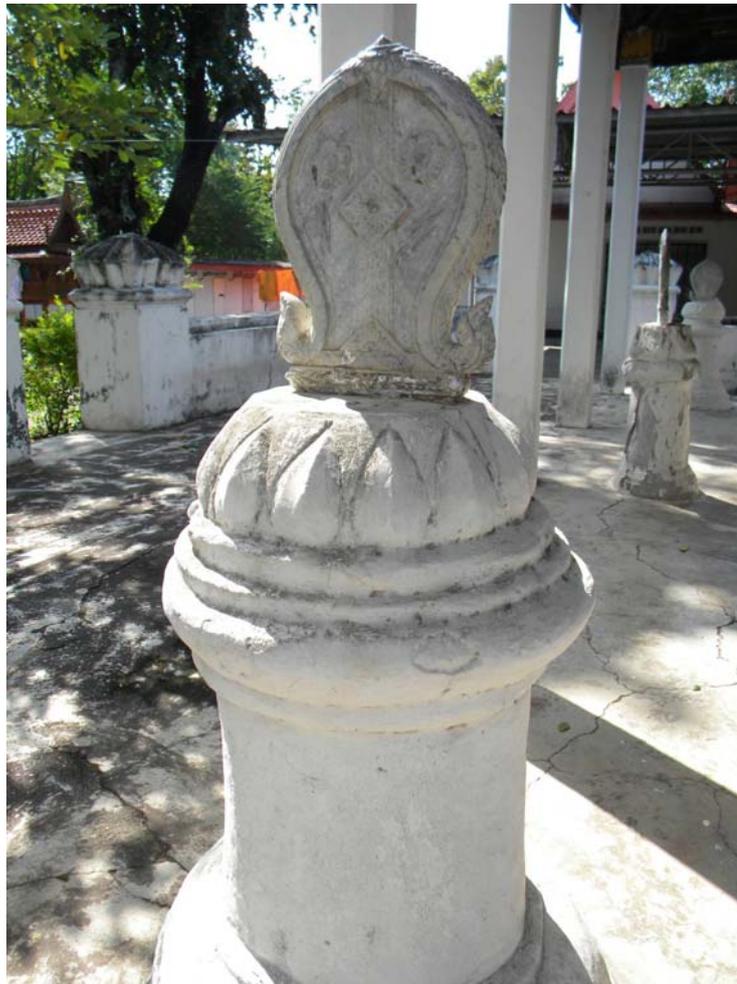
ภาพที่ 1 พระอุโบสถวัดหนองยาวสูง ด้านทิศตะวันออก

ภาพที่ 2 หน้าบันเป็นไม้จำหลักของพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง ด้านทิศตะวันออก

ภาพที่ 3 หน้าบันเป็นไม้จำหลักของพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง ด้านทิศตะวันตก

ภาพที่ 4 ไบเสมาเป็นหินทรายจำหลักรอบ ๆ พระอุโบสถของพระอุโบสถวัดหนองยาวสูง

ภาพที่ 5 ภาพจิตรกรรมเรื่องรามเกียรติ์ ตอนพระรามประหารทศกัณฐ์ อุโบสถวัดหนองยาวสูง
แสดงการพอกผ้า นุ่งผ้าหยักรั้ง สวมเสื้อไม่มีแขนของผู้ชายไทยยวน

ภาพที่ 6 ภาพชาวบ้านผู้ชายไทยยวนนุ่งผ้าโดยถกผ่านุ่งเพื่อให้เห็นลายสักที่ขา จากภาพพุทธประวัติตอนเสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์ ที่ผนังด้านขวาพระประธานอุโบสถวัดหนองยาวสูง

ภาพที่ 7 ภาพชาวบ้านช่วยกันทำคลอดเด็ก และมีหญิงไทยยวนสองนางประกอบในภาพ จากอุโบสถวัดหนองยาวสูง

ภาพที่ 8 ภาพหญิงไทยยวนประกอบในฉากการคลอດลูก แต่งกายแบบล้านนาจากอุโบสถ
วัดหนองยาวสูง

ภาพที่ 9 ผ้าชิ้นไทจกกลายของกลุ่มไทยยวนเสาไห้

ที่มา : มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิพิธภัณฑ์ผ้า [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 19 เมษายน 2553

เข้าถึงได้จาก <http://www.thaitextilemuseum.com>

ภาพที่ 10 ผ้าชิ้นไท่ จกลายของกลุ่มไทยยวนราชบุรี

ที่มา : ไทยรัฐออนไลน์, ผ้าไทยโบราณ สะท้อนความศิวิไลซ์ภูมิปัญญาช่างทอไทย [ออนไลน์],
เข้าถึงเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2552, เข้าถึงได้จาก <http://www.thairath.co.th>

ภาพที่ 11 จิตรกรรมเรื่องพระเวสสันดรชาดกตอนกัณฑ์ชูชก ที่ผนังด้านขวาพระประธานอุโบสถ
วัดหนองยาวสูง แสดงภาพนางอมิตตตามาดักน้ำที่ทำน้ำโดยมีภาพหญิงไทยยวน
ประกอบฉาก

ภาพที่ 12 ตัวอย่างผ้าขึ้นชาวเหนือ ของชาวไทยยวน

ที่มา : มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิพิธภัณฑ์ผ้า [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 19 เมษายน 2553

เข้าถึงได้จาก <http://www.thaitextilemuseum.com>

ภาพที่ 13 ภาพหญิงไทยยวนนุ่งซิ่นขาวเหนื่อ ฉากต้นกัลปพฤกษ์ผนังด้านหน้าพระประธาน ช่วงล่างด้านขวาของประตู

ภาพที่ 14 ภาพแสดงเรือนชาวไทยยวนที่เป็นเรือนไทยภาคกลางแล้ว จากจิตรกรรมพุทธประวัติ ตอนชูชกฝั่งด้านขวาพระประธานอุโบสถวัดหนองยาวสูง

ภาพที่ 15 ภาพแสดงเรือนชาวไทยยวนที่มีกาแล ในพุทธประวัติตอนชูชกผั่งด้านขวาพระ
ประธานอุโบสถวัดหนองยาวสูง

ภาพที่ 16 จิตรกรรมเรื่องพระเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูชก ที่ผนังด้านขวาพระประธานอุโบสถวัด
หนองโนเหนือ แสดงภาพนางอมิตตาและหญิงชาวบ้านชาวไทยยวน

ภาพที่ 17 จิตรกรรมเรื่องพระเวสสันดรชาดกตอนกัณฑ์ชูชก ที่ผนังด้านขวาพระประธานอุโบสถ
วัดหนองยาวสูง แสดงภาพนางอมิตตตามาดักน้ำที่ท่าน้ำโดยมีภาพหญิงไทยยวน
ประกอบฉาก

ภาพที่ 18 จิตรกรรมเรื่องพระเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูชก ที่ผนังด้านขวาพระประธานอุโบสถวัด
หนองโนเหนือ แสดงภาพเรือนแบบล้านนา

ภาพที่ 19 ภาพแสดงเรือนชาวไทยยวนที่มีกาแล ในพุทธประวัติตอนชูชกผั่งด้านขวาพระ
ประธานอุโบสถวัดหนองยาวสูง

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กรรณิการ์ วิมลเกษม. อักษรฝักขามที่พบในศิลาจารึกภาคเหนือ. คณะโบราณคดี, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2526.
- กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศาสนา. วัดที่วราชอาณาจักรตามระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2525 เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2525.
- กรมศิลปากร กลุ่มงานอนุรักษ์ศิลปกรรม สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. วัฒนธรรมประเพณีไทยพื้นบ้านในจิตรกรรมฝาผนัง. กรุงเทพมหานคร : ดอกเบญจ, 2539.
- กรมศิลปากร. พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, 2516.
- _____. รายงานการสำรวจจิตรกรรมฝาผนังวัดหนองยาวสูง จังหวัดสระบุรี. กรุงเทพมหานคร : กองโบราณคดี, 2525.
- ครุสภา. พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี และจดหมายเหตุรายวันทัพสมัยกรุงธนบุรี ประชุมพงศาวดาร เล่ม 40. พระนคร : ศึกษาภัณฑ์พานิช, 2512.
- ชัย เรื่องศิลป์. ประวัติศาสตร์ไทยสมัย พ.ศ. 2325-2453 ด้านสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : เรื่องศิลป์, 2519.
- ดำรงราชานุภาพ, กรมพระยา. เที่ยวตามทางรถไฟ. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2509. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ รองอำมาตย์โท ขุนสมานมธุรส).
- นคร พันธุ์ณรงค์. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒพิชฌุโลก วิทยาเขตพิชฌุโลก, 2526.
- ถนอม อานามวัฒน์ และคณะ. ประวัติศาสตร์ไทย ยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงสิ้นอยุธยา. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2528.
- ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา และคนอื่น ๆ. สองศตวรรษวัดสุทัศนเทพวราราม : ศูนย์กลางจักรวาล ศูนย์กลางพระนคร. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2550.
- ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1. พระนคร : ครุสภา, 2503.
- บุญเสริม สาตราภัย และ สังคีต จันทนะโพธิ. อดีตล้านนา. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานคร การพิมพ์, 2520.

ปาณี เดชวิทยากร. นानาผ้าจากไทย-ยวน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แม็ค, 2546.

สงวน โชติสุขรัตน์. ไทยยวน-คนเมือง. พระนคร : โอเดียนสโตร์, 2512.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. คนไทยไม่ได้มาจากไหน. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยา, 2527.

แสงไสม เกษมศรี, หม่อมราชวงศ์ และ วิมล พงษ์พิพัฒน์. ประวัติศาสตร์ไทยสมัย
ต้นรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ถึง 3 (พ.ศ. 2325-2414). กรุงเทพมหานคร :
สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี, 2523.

วิลเลียม คลิฟตัน ด็อดด์. ไทย. กรมสามัญศึกษา : กระทรวงศึกษาธิการ, 2505.

ฮันส์ เพนธ์. "ความเป็นมาของล้านนาไทย." ใน ล้านนาอนุสรณ์ พระราชพิธีเปิดพระบรม-
ราชานุสรณ์สามกษัตริย์, 106. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2526.

วิทยานิพนธ์

พัชรินทร์ ศุขประมุข. "ชีวิตชาวบ้านในจิตรกรรมฝาผนัง จังหวัดสระบุรี." วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ คณะโบราณคดี
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529.

เสน่ห์ ชาวขมื่น. "ภาษาไทยยวนที่ตำบลท่าช้าง อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี." วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก
คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2531.

บทความ

ณัฐรุภัทร จันทวิช. "คนไทยยวนที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี." ศิลปากร. 41, 5 (กันยายน-
ตุลาคม 2541) : 31-45.

พิเนตร น้อยพุทธา. "วัฒนธรรมคนยวนเสนาให้." วัฒนธรรมไทย. 25, 3-5 (มีนาคม-
พฤษภาคม 2529) : 54-59.

ศรีศักร วัลลิโภดม. "โยนก." วารสารเมืองโบราณ. 2, 3 (เมษายน-มิถุนายน 2519) : 47-49.

สมฤทธิ์ ลือชัย, "ไทยยวน-คนเมือง ผู้คนของแผ่นดินล้านนา." อนุสาร อ.ส.ท. 44, 7 (กุมภาพันธ์,
2547) : 60-71

ข้อมูลจากเว็บไซต์

ไทยรัฐออนไลน์. ผ้าไทยโบราณ สะท้อนความศิวิไลซ์ภูมิปัญญาช่างทอไทย [ออนไลน์].

เข้าถึงเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2552. เข้าถึงได้จาก <http://www.thairath.co.th>

มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิพิธภัณฑ์ผ้า [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 19 เมษายน 2553. เข้าถึงได้จาก

<http://www.thaitextilemuseum.com>

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวสายพิน สุภา	
ที่อยู่	7/1 หมู่ 4 ตำบลพุดคำจาน อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี	
สถานที่ทำงาน	1155 อาคารสเตททาวเวอร์ แขวงสีลม เขตบางรัก กรุงเทพฯ 10500	
ประวัติการศึกษา		
พ.ศ. 2548	สำเร็จการปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์ วิชาโท ภาษาอังกฤษ จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม	
พ.ศ. 2550	ศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร	
ประวัติการทำงาน		
พ.ศ. 2548-ปัจจุบัน	พนักงานบริษัทเอกชน	